

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μαριάνθη Οικονομάκου · Μάριος Στυλιανού · Ράλια Θωμά · Αλέξανδρος Μιχαήλ
Κυριακή Αμαραντίδου · Τσαμπίκα Μακρογιάννη · Αμαλία Παπαδάκη · Θανάσης Γιάνναρης

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
η γλώσσα μας

Τετράδιο
εργασιών

2.

ΣΤ' δημοτικού

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

Μαριάνθη Οικονομάκου • Μάριος Στυλιανού • Ράλια Θωμά • Αλέξανδρος Μιχαήλ
Κυριακή Αμαραντίδου • Τσαμπίκα Μακρογιάννη • Αμαλία Παπαδάκη • Θανάσης Γιάνναρης

Η γλώσσα μας
ΣΤ΄ Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τετράδιο Εργασιών

Β΄ τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια / Αξιολογήτρια

Αλεξανδρή Αικατερίνη

Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου

Αξιολογητής

Γραικός Νικόλαος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής

Θειόπουλος Κωνσταντίνος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνική Εμπειρογνώμονας

Μοσχόβου Ελισάβετ

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρική Εμπειρογνώμονας

Παπαδάτου Ψημάρη Χαραλαμπία

Πτυχιούχος Γραφιστικής

**Υπεύθυνος του μαθήματος/γνωστικού
αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης**

Αθανάσιος Γιαννίκας, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ

Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη Διδακτικών Βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Μαριάνθη Οικονομάκου • Μάριος Στυλιανού • Ράλια Θωμά • Αλέξανδρος Μιχαήλ
Κυριακή Αμαραντίδου • Τσαμπίκα Μακρογιάννη • Αμαλία Παπαδάκη • Θανάσης Γιάνναρης

Η γλώσσα μας
ΣΤ΄ Δημοτικού
ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Τετράδιο Εργασιών

Β΄ τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Η γλώσσα μας | ΣΤ' Δημοτικού | Β' τεύχος

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ **Μαριάνθη Οικονομάκου**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Πανεπιστημίου Αιγαίου, Επιστημονική Υπεύθυνη
Μάριος Στυλιανού, Σχολικός Σύμβουλος
Ράλια Θωμά, Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας
Αλέξανδρος Μιχαήλ, Εκπαιδευτικός
Κυριακή Αμαραντίδου, Εκπαιδευτικός, Δρ Ιστορίας
Τσαμπίκα Μακρογιάννη, Επίκουρη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου
Αιγαίου
Αμαλία Παπαδάκη, Εκπαιδευτικός
Θανάσης Γιάνναρης, Μέλος ΕΔΙΠ ΕΚΠΑ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ **Δημήτρης Χαλκιάπουλος**, Γραφίστας

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ **Σοφία Ζώρα**, Γραφίστρια

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ **Ευαγγελία Γουτιάνου**, Εικονογράφος - Γραφίστρια

ΑΝΑΠΤΥΞΗ **Συγγραφική Ομάδα**
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ **Στέφανος Γιασιράνης**, Εκπαιδευτικός, Δρ Παιδαγωγικής

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ **Σταυρούλα Αντωνοπούλου**, Εκπαιδευτικός, Δρ Γλωσσολογίας
ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΥΘ **Δημήτρης Σεμιτέκολο**, Γραφίστας - Σχεδιαστής Ιστοσελίδων

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ - **Ελένη Καραντζόλα**, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Περιεχόμενα

5. Το μέλλον μας είναι εδώ; [7-26]

- Υποενότητα 1. Τεχνητή νοημοσύνη, είσαι εδώ; 8
- Υποενότητα 2. Πώς η τεχνολογία και η ηθική συναντιούνται; 14
- Υποενότητα 3. Τι θα γίνεις όταν μεγαλώσεις; 19
- Υποενότητα 4. Και αν μπορούσα να προβλέψω το μέλλον; 24

6. Γιατί μας αρέσουν οι ταινίες; [27-46]

- Υποενότητα 1. Τα πάντα σε μία ταινία είναι θέμα χαρακτήρα; 28
- Υποενότητα 2. Τι κάνει μία κινηματογραφική ταινία συναρπαστική; 32
- Υποενότητα 3. «Να δείχνεις» ή «να λες» στη μεγάλη οθόνη; 37
- Υποενότητα 4. Πώς γράφουμε το δικό μας σενάριο; 41

7. Πόσο διαφέρουν τα ελληνικά μας; [47-62]

- Υποενότητα 1. Πώς το λέμε αλλιώς; 48
- Υποενότητα 2. Ίντα 'ν που λαλείς; 55
- Υποενότητα 3. Ποια είναι τελικά η αξία των διαλέκτων; 59

8. Πώς επιδρά ο χρόνος στη γλώσσα; [63-78]

- Υποενότητα 1. Μιλάμε και γράφουμε όπως παλιά; 64
- Υποενότητα 2. Πάμε ένα γλωσσικό ταξίδι στον χρόνο; 69
- Υποενότητα 3. Τι ξέρουμε για το παρόν και το παρελθόν της γλώσσας μας; 76

Τα σύμβολα του Τετραδίου μας

Αναπτύσσουμε τις δεξιότητές μας

Κατανοούμε προφορικά κείμενα		Κατανοούμε γραπτά κείμενα	
Παράγουμε προφορικό λόγο		Συνθέτουμε και γράφουμε κείμενα	
Διαβάζουμε κριτικά εικόνες			

Χτίζουμε τη γραμματική και το λεξιλόγιό μας

Μαθαίνουμε νέα γραμματικά φαινόμενα		Εμπεδώνουμε όσα γνωρίζουμε	
Μαθαίνουμε ορθογραφία		Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας	

Εργαζόμαστε μαζί στην τάξη

Συζητάμε στην τάξη		Διαβάζουμε ολόκληρα βιβλία	
Χωριζόμαστε σε ομάδες		Δουλεύουμε στον ρυθμό μας	
Παρακολουθούμε βίντεο		Βλέπουμε τι μάθαμε	

Θα μας βοηθήσουνε και αυτά...

Παρατηρούμε τον βαθμό δυσκολίας των δραστηριοτήτων		
Διαβάζουμε τις στρατηγικές και σχεδιάζουμε τις κινήσεις μας		
Συμβουλευόμαστε το σημείο που μας δείχνει η πινακίδα		

5

Το
μέλλον μας
είναι εδώ;

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ
τι είναι τα αποθετικά
ρήματα και πώς
λειτουργούν

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ
ομώνυμα, παρώνυμα
και πολύσημα

ΕΜΠΛΟΥΤΙΖΟΥΜΕ
το λεξιλόγιό μας με
λέξεις και φράσεις
που
σχετίζονται με την
τεχνολογία

ΕΜΠΕΔΩΝΟΥΜΕ
πώς δηλώνουμε
τον χρόνο και
το ποσό με
διαφορετικούς
τρόπους

5.1 Τεχνητή νοημοσύνη, είσαι εδώ;

Στην υποεπένδυση αυτή μαθαίνουμε:

- πώς λειτουργούν τα ταξινομικά και τα περιγραφικά/αξιολογικά επίθετα στον λόγο
- πώς δηλώνουμε την αντίθεσή μας μέσω των εναντιωματικών και παραχωρητικών προτάσεων
- πώς χρησιμοποιούμε αιτιολογικές προτάσεις για να επιχειρηματολογήσουμε

Η **προσωποποίηση** είναι το σχήμα λόγου με το οποίο αποδίδονται ανθρώπινες ιδιότητες και συμπεριφορές σε έμψυχα, σε άψυχα ή σε αφηρημένες έννοιες.

- Η τύχη μου χαμογέλασε (**τύχη: έννοια**)
- Ένα δάκρυ χάιδεψε το μάγουλό της (**δάκρυ: άψυχο**)
- Η χελώνα γέλασε δυνατά με το πάθημα του λαγού (**χελώνα: έμψυχο**)

Προσωποποιήσεις συναντάμε συχνά στη λογοτεχνία, ιδίως στα παραμύθια και στα ποιήματα. Τις χρησιμοποιούμε για να προσδώσουμε ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο μας.

1. Στη διαφημιστική εταιρεία στην οποία εργαζόμαστε, αναλάβαμε να δημιουργήσουμε μία διαφήμιση για ένα πρωτοποριακό προϊόν: μία κρεμάστρα όπου τοποθετούμε τα ρούχα μας και σε ελάχιστο χρόνο αυτά φρεσκάρονται, απολυμαίνονται και σιδερώνονται.

Από τη διεύθυνση της εταιρείας μάς ανακοινώθηκε ότι στο διαφημιστικό μήνυμα θα πρέπει να χρησιμοποιήσουμε πολλές προσωποποιήσεις, για να κάνουμε το προϊόν ενδιαφέρον και ελκυστικό στο καταναλωτικό κοινό.

Εργαζόμαστε όλοι/ες μαζί και, στη συνέχεια, χωριζόμαστε σε διαφορετικά

Κέντρα Δημιουργίας ανάλογα με τα ενδιαφέροντά μας:

Στο **Κέντρο Συγγραφής** γράφουμε το σενάριο της διαφήμισης και βρίσκουμε

ένα σύντομο και πειστικό σλόγκαν που θα μείνει στη μνήμη, στο **Κέντρο Ζωγραφικής**

δημιουργούμε την αφίσα του προϊόντος και στο **Κέντρο Υποκριτικής** δραματοποιούμε

τη διαφήμιση, όπως θα προβληθεί στο κοινό. Δεν ξεχνάμε την παραίνεση:

Να χρησιμοποιήσουμε πολλές προσωποποιήσεις!

2. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και εντοπίζουμε ταξινομικά και περιγραφικά/αξιολογικά επίθετα. Χρωματίζουμε με κίτρινο ένα ταξινομικό επίθετο και με γαλάζιο ένα περιγραφικό/αξιολογικό, αιτιολογώντας την επιλογή μας.

Κείμενο

1 Πορτρέτα παιδιών

5 Η αίθουσα των εικαστικών βρίσκεται στον πέμπτο όροφο. Είναι μια φωτεινή τάξη, με μεγάλα ξύλινα ράφια, στα οποία η Ζορζέτ Ποτεπιά αποθηκεύει διάφορα υλικά για τα έργα των μαθητών της. Χρώματα, γύψο, πηλό, χάντρες, βότσαλα, μικρά κοχύλια, δέρματα φιδιών, φτερά κοράκων, μουμιοποιημένα έντομα... Υπάρχει ακόμη ένας μεγάλος πάγκος, δύο υπολογιστές, μία κάμερα και τρεις φωτογραφικοί προβολείς στηριγμένοι σε τρίποδα. Και βέβαια αρκετά καβαλέτα.

10

[...] «Παιδιά, να αφήσετε τη φαντασία σας ελεύθερη. Μη στοχεύετε τόσο στην εξωτερική ομοιότητα. Προσπαθήστε να αιχμαλωτίσετε κάτι από τον χαρακτήρα του μοντέλου σας. Κάτι βαθύ, κάτι όμορφο, κάτι άσχημο, κάτι ανομολόγητο, κάτι πραγματικό... Κυρίως, προσπαθήστε να βρείτε τη δική σας αλήθεια σε σχέση με το παιδί που έχετε απέναντί σας. Αν το πετύχετε θα είναι υπέροχο, μοναδικό, συναρπαστικό!»

Γιώργος Κ. Παναγιωτάκης, *Όταν ήρθαν για εμένα. Λέσχη αλλόκοτων πλασμάτων*. Πατάκης.

• Ας προσπαθήσουμε να διαβάσουμε το κείμενο παραλείποντας τα επίθετα. Πόσο επηρεάζεται το νόημα ή και το ύφος του κειμένου;

• Τι, άραγε, να ζωγράφισαν τα παιδιά; Αφήνουμε τη φαντασία μας ελεύθερη και περιγράφουμε ένα αγαπημένο μας αντικείμενο χρησιμοποιώντας προσωποποιήσεις και περιγραφικά/αξιολογικά επίθετα.

Κείμενο
Αντικείμενο από
το παρελθόν

Στην **ενεργητική σύνταξη** το νόημα μιας πρότασης διατυπώνεται με ρήμα ενεργητικής φωνής (*Τα έξυπνα τηλέφωνα χρησιμοποιούν την τεχνητή νοημοσύνη*), ενώ στην **παθητική** με ρήμα παθητικής φωνής (*Η τεχνητή νοημοσύνη αξιοποιείται ευρέως από τον διαφημιστικό κλάδο*).

3. Συζητάμε ανά ζεύγη και ανακοινώνουμε στην τάξη:

Ποια σύνταξη χρησιμοποιούμε...

- ✓ ...όταν το ύφος του κειμένου είναι επίσημο;
- ✓ ...όταν θέλουμε να δώσουμε έμφαση σε αυτόν/αυτήν που ενεργεί;
- ✓ ...όταν θέλουμε ο αποδέκτης/η αποδέκτρια να προσέξει περισσότερο το αποτέλεσμα της ενέργειας κι όχι αυτόν/αυτήν που ενεργεί;

4. Μεταφέρουμε τη σύνταξη από ενεργητική σε παθητική και το αντίστροφο. Συζητάμε για το τι αλλάζει κάθε φορά και πού μετατοπίζεται η εστίαση.

Συστήματα λέιζερ θα ρυθμίζουν την κυκλοφορία των διαστημόπλοιων.

.....

Κοινωνικά ρομπότ μεταφέρουν τους ασθενείς στους θαλάμους τους.

.....

Οι ψευδείς ειδήσεις ανιχνεύονται από την τεχνητή νοημοσύνη.

.....

Το κείμενο μεταφράζεται αυτόματα από την εφαρμογή.

.....

.....

.....

Οι έξυπνοι θερμοστάτες αναλύουν τη συμπεριφορά μας.

.....

.....

.....

Εναντιωματικές ονομάζονται οι εξαρτημένες προτάσεις που φανερώνουν αντίθεση προς αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση, το οποίο θεωρούμε **πραγματικό**.

Οι εναντιωματικές προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους **αν και, ενώ, μολονότι, κι ας** και τις φράσεις **παρά το ότι, παρότι, παρόλο που, παρά το γεγονός ότι, μόλο που**.

Θα πάω στο πάρτι **κι ας** μην έρθει ο Τάκης.

Παρόλο που προσπάθησα, δεν πείστηκε να μας ακολουθήσει.

5. Συνδυάζουμε τις προτάσεις της πρώτης στήλης με αυτές της δεύτερης, ώστε να δημιουργήσουμε εναντιωματικές προτάσεις, χρησιμοποιώντας τον κατάλληλο εναντιωματικό σύνδεσμο. Το παράδειγμα θα μας βοηθήσει.

Πήγαμε για τρέξιμο.

Κάνει πολλά έξοδα.

Δεν τα πήγα καλά στο διαγώνισμα.

Ζει πολύ φτωχικά.

Έβρεχε.

Διάβασα καλά.

Είναι πλούσιος.

Δεν έχει πολλά χρήματα.

Παράδειγμα: Πήγαμε για τρέξιμο, παρότι έβρεχε.

.....

.....

.....

.....

.....

Εναντίωση φανερώνει και ένα άλλο είδος δευτερεύουσας πρότασης, η **παραχωρητική**.

Ας σκεφτούμε τη διαφορά: Οι παραχωρητικές προτάσεις φανερώνουν αντίθεση ή παραχώρηση προς αυτό που δηλώνει η κύρια πρόταση, το οποίο θεωρούμε **ενδεχόμενο ή μη πραγματικό**.

Οι παραχωρητικές προτάσεις εισάγονται με τα **και να, και αν, που να**.

Και να μη μου το ζητούσες, θα ερχόμουν.

Που να χαλάσει ο κόσμος, εγώ δεν μπαίνω σε αεροπλάνο.

6. Ο/Η επικεφαλής της διαφημιστικής εταιρείας δεν ικανοποιήθηκε με το αποτέλεσμα της διαφήμισης που δημιουργήσαμε στη Δραστηριότητα 1. Τι μπορεί να μας ειπεί; Στο τετράδιό μας γράφουμε τα λόγια του/της χρησιμοποιώντας πολλές εναντιωματικές και παραχωρητικές προτάσεις. Ξεκινάμε έτσι:

Αν και χρησιμοποίησες ωραία χρώματα στην αφίσα σου...

Αιτιολογικές ονομάζονται οι εξαρτημένες προτάσεις που εισάγονται με αιτιολογικούς συνδέσμους (**γιατί, επειδή, διότι, αφού, εφόσον, καθώς**) και εκφράσεις που φανερώνουν αιτία (**για και, για που**). Συχνά χρησιμοποιούμε αιτιολογικές προτάσεις, όταν θέλουμε να επιχειρηματολογήσουμε και να εξηγήσουμε πώς σχηματίσαμε την άποψή μας ή γιατί καταλήξαμε σε αυτό το συμπέρασμα.

*Δεν πρόκειται να πάμε εκδρομή, **αφού** θα βρέχει όλη μέρα.
Ας πάμε για μια βουτιά, **για κι** έχει τόση ζέση!*

Όταν η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με τους συνδέσμους **γιατί** και **διότι**, πρέπει να ακολουθεί την κύρια πρόταση. Με τους άλλους συνδέσμους κάθε σειρά είναι δυνατή, ανάλογα με το πόσο θέλουμε να τονίσουμε την αιτία για την οποία γίνεται αυτό που δηλώνεται στην πρόταση:

***Εφόσον** δε θέλεις να καταλάβεις, θα πάψω να σου μιλώ.
Θα πάψω να σου μιλώ, **εφόσον** δε θέλεις να καταλάβεις.*

Εκτός από τις αιτιολογικές προτάσεις, υπάρχουν και άλλοι τρόποι για να δηλώσουμε την αιτία, όπως με **μετοχές** ή **φράσεις με προθέσεις** (**λόγω, εξαιτίας, από**).

*Σηκώθηκα να φύγω, **νομίζοντας** (=επειδή νόμιζα) ότι κανείς δεν είναι μέσα.
Το ασανσέρ δε λειτουργεί **λόγω βλάβης** (=διότι έχει βλάβη).*

7. Αντικαθιστούμε τις φράσεις μέσα στις παρενθέσεις με άκλιτους ρηματικούς τύπους σε -οντας/-ώντας, κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές:

Η Ευγενία, μια νεαρή εφευρέτρια, ονειρευόταν να κατασκευάσει μια μηχανή απορρύπανσης των ποταμών, **(επειδή ήθελε)** ..... να παραδώσει ένα καθαρό και υγιές περιβάλλον στις μελλοντικές γενιές. Μετά από πολλές δοκιμές, κατάφερε να κατασκευάσει την πολυπόθητη μηχανή. Πέτυχε τον στόχο της, **(διότι δούλεψε)** ..... αδιαλείπτως για να βελτιώσει τον σχεδιασμό της. Καθώς η μηχανή λειτουργούσε με απόλυτη ακρίβεια και αποτελεσματικότητα, η Ευγενία επιτέλους είδε το όνειρό της να πραγματοποιείται, **(γιατί κατανόησε)** ..... τη σημασία της συνεχούς προσπάθειας και αφοσίωσης. Εκείνο το βράδυ κοιμήθηκε ικανοποιημένη, **(καθώς συνειδητοποίησε)** ..... ότι η πραγματική ευτυχία δε βρίσκεται μόνο στο αποτέλεσμα, αλλά και στην ίδια την πορεία προς την επίτευξή του.

Παρατηρούμε τον τρόπο σχηματισμού των άκλιτων τύπων

τρέχω → τρέχοντας

ρωτώ → ρωτώντας

8. Βρισκόμαστε στο 2345 μ.Χ. και μόλις επιστρέψαμε από ένα διαστημικό ταξίδι που θα μας μείνει αξέχαστο, γιατί οι συνθήκες διαμονής στο ξενοδοχείο ήταν απαράδεκτες. Γράφουμε μία κριτική για το ξενοδοχείο, χρησιμοποιώντας αιτιολογικές προτάσεις για να δικαιολογήσουμε την αγανάκτησή μας.

Βαθμολογία: ★ ★ ★ ★ ★

Σχόλια: .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Στην υποενότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να χρησιμοποιούμε νεολογισμούς από τον χώρο της τεχνολογίας
- πώς λειτουργούν τα αποθετικά ρήματα
- πώς να χρησιμοποιούμε τις υποθετικές προτάσεις για να εκφράσουμε τα μελλοντικά μας σχέδια ή να αφηγηθούμε φανταστικές ιστορίες με θέμα την τεχνολογία.

1. Υπογραμμίζουμε στο παρακάτω κείμενο νεολογισμούς από τον χώρο της τεχνολογίας. Στη συνέχεια, αναζητούμε τη σημασία τους είτε αναλύοντας τις λέξεις στα συνθετικά τους είτε ανατρέχοντας σε ένα λεξικό.

Κείμενο

1

Ο Τεχνοπόλεμος

5

10

Το 2042 ο κόσμος χωρίστηκε σε δύο στρατόπεδα. Σε εκείνους που υποστήριζαν ότι η φυσική υπόσταση του ανθρώπου θα έπρεπε να διαφοροποιείται από την ηλεκτρονική και σε εκείνους που ήθελαν να πάνε ένα βήμα παρακάτω, στην περιβόητη Ένωση. Οι αμφισβητίες, ή αλλιώς δικτυομάχοι, θεωρούσαν ότι το διαδίκτυο είχε πάψει πια να είναι δημοκρατικό και κατηγορούσαν τις κυβερνήσεις ότι επιδίωκαν να καθορίζουν τον τρόπο ζωής των πολιτών με βάση την ηλεκτρονική τους συμπεριφορά και τα ψηφιακά τους ίχνη. Από την άλλη, οι μοντερνιστές, ή αλλιώς δικτυολάτρες, επιδίωκαν ενός είδους μόνιμη συγχώνευση του ανθρώπου με τις ροές δεδομένων. [Ο πόλεμος αυτός] ονομάστηκε Τρίτος Παγκόσμιος πόλεμος λόγω της εμπλοκής όλων των κρατών ή, αλλιώς, Τεχνοπόλεμος λόγω της ιδιομορφίας του. Ωστόσο, δεν πολεμούσε η μία χώρα την άλλη. Τουλάχιστον όχι στα φανερά. Οι αμφισβητίες δεν ενδιαφέρονταν να στερήσουν τη ζωή από τους υποστηρικτές του τεχνοανθρωπισμού. Κυρίως οργάνωναν κυβερνοεπιθέσεις κατά του συστήματος, χακαρίσματα σε βάσεις βιομετρικών δεδομένων¹ ή βανδαλισμούς σε γιγαντιαίους δρομολογητές².

Θοδωρής Κούκιας, *Τετράγωνα κύματα, Ιπτάμενες μέδουσες*, Κέδρος

1. *Βιομετρικά δεδομένα*: επιτρέπουν την ταυτοποίηση ενός προσώπου, όπως η φωτογραφία ή το δακτυλικό αποτύπωμα.

2. *Δρομολογητής ή router*: δικτυακή συσκευή που συνδέει δύο ή και περισσότερα δίκτυα.

Στο Βιβλίο μας συναντήσαμε τα ρήματα *υπερασπίζομαι* και *απολογούμαι*, τα οποία, ενώ έχουν κατάληξη παθητικής φωνής, η σημασία τους είναι ενεργητική.

Αποθετικά ονομάζονται τα ρήματα που σχηματίζουν μόνο **τύπους παθητικής φωνής (σε -μαι)**.

- Ας πάρουμε, για παράδειγμα, τα αποθετικά ρήματα **αισθάνομαι** και **ντρέπομαι**: Δε λέμε σε καμιά περίπτωση **αισθάνω** και **ντρέπω**!
- Μπορεί να είναι: μεταβατικά (**φοβάμαι το σκοτάδι**), αμετάβατα (**έρχομαι**), και τα δύο κατά περίπτωση (**λυπάμαι, μα δε γίνεται αλλιώς / λυπάμαι κάποιον**)

Κείμενο
Πίνακας
αποθετικών ρημάτων

2. Ξαναγράφουμε τις προτάσεις επιλέγοντας από την παρένθεση το αποθετικό ρήμα που ταιριάζει και κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές: (ασχολούμαι, χρειάζομαι, φοβάμαι)

α. Ένα ρομπότ είναι ικανό να εκτελέσει ορισμένες εργασίες μόνο του, χωρίς να **έχει ανάγκη** να δέχεται διαρκώς εντολές από τον άνθρωπο.

.....

β. Δε **με φοβίζει** το μέλλον, αντίθετα είμαι αισιόδοξος ότι κρύβει πολλές ευχάριστες εκπλήξεις!

.....

γ. Άλλα παιδιά προτιμούν να **αφιερώνουν τον χρόνο τους** στη μουσική, άλλα στον αθλητισμό κι άλλα στη ρομποτική.

.....

Στο Βιβλίο μας συναντήσαμε προτάσεις που ξεκινούν με το **αν** ή το **εάν**. Ας μάθουμε περισσότερα για τις δευτερεύουσες υποθετικές προτάσεις σχηματίζοντας υποθετικούς λόγους στα δικά μας κείμενα.

Υποθετικές ονομάζονται οι εξαρτημένες προτάσεις που εισάγονται με υποθετικούς συνδέσμους (**αν, εάν** και **άμα** σε οικείο ύφος) και ανάλογες εκφράσεις (**εφόσον, έτσι και, σε περίπτωση που, είτε...είτε**) και δηλώνουν ότι κάτι πρέπει να εκπληρωθεί για να πραγματοποιηθεί στη συνέχεια το περιεχόμενο της κύριας πρότασης.

Αν ξεκινήσουν τα διαστημικά ταξίδια, θα δηλώσω συμμετοχή.

Είτε το θέλεις **είτε** όχι, έτσι έχουν τα πράγματα.

5.2 Πώς η τεχνολογία και ηθική συναντιούνται;

Η υποθετική πρόταση (ή αλλιώς η **υπόθεση**) μπορεί να προηγείται ή να ακολουθεί την κύρια πρόταση (την **απόδοση**).

Αμα αποκτήσω μια χρονομηχανή, θα ταξιδέψω στο μέλλον.

Θα ταξιδέψω στο μέλλον, **άμα** αποκτήσω μια χρονομηχανή.

Η υποθετική πρόταση μαζί με την κύρια που σχετίζεται με αυτήν αποτελούν τον **υποθετικό λόγο**.

Υποθετικός λόγος

Υπόθεση	Απόδοση
Αν αποκτήσω μια χρονομηχανή	θα ταξιδέψω στο μέλλον

3. Συμπληρώνουμε τους υποθετικούς λόγους με την κατάλληλη υπόθεση ή απόδοση.

- Αν ήμουν αστροναύτης, ...
- ....., θα ερχόμουν.
- Άμα αποκτήσω υπερδυνάμεις, ...
- ....., σε περίπτωση που ήμουν αόρατος/η.

Σε έναν υποθετικό λόγο μπορεί να έχουμε μία **υπόθεση (Υ)** και πολλές **αποδόσεις (Α)** ή το αντίστροφο.

Υ
Αν τελειώσεις νωρίς τα μαθήματά σου, **A1**
θα πάρουμε τα ποδήλατα και **A2**
θα πάμε βόλτα.

Υ1
Αν τελειώσεις νωρίς τα μαθήματά σου και **Υ2**
αν το επιτρέπει ο καιρός, **A**
θα πάμε βόλτα.

4. Χρωματίζουμε με πορτοκαλί τις υποθέσεις (Υ) και με πράσινο τις αποδόσεις (Α), όπως στο παράδειγμα:

- Εάν αποταμιεύσω αρκετά χρήματα, θα αγοράσω καινούριο πύραυλο και θα ταξιδέψω σε όλο τον γαλαξία.
- Αν ζαλιστείς ξανά ή αν νιώσεις αδιαθεσία, πάρε με αμέσως τηλέφωνο.
- Εφόσον του μιλήσεις με ειλικρίνεια, θα σε καταλάβει και θα σε συγχωρήσει.
- Άμα πηγαίνεις τακτικά στις προπονήσεις, θα βελτιώνεσαι συνεχώς και θα έχεις καλύτερες επιδόσεις.
- Είτε πεις κόκορας είτε πεις πετεινός, εννοείς το ίδιο πτηνό.

5. Συνεργαζόμαστε και σχηματίζουμε δύο υποθετικούς λόγους με θέμα **το σχολείο του μέλλοντος**. Στη συνέχεια, τους ανακοινώνουμε στην τάξη.

1

2

Βίντεο
Σύνδεσμος «αν»: Εισάγει υποθετική
ή πλάγια ερωτηματική πρόταση;

6. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και εντοπίζουμε τον χρόνο των υπογραμμισμένων ρημάτων. Ποια δηλώνουν κάτι συνοπτικό και ποια κάτι που διαρκεί;

Ο Λουκιανός ο Σαμοσατεύς (120-180 μ.Χ. περίπου) στο βιβλίο του «Αληθινή Ιστορία», το πρώτο μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας, αφηγείται απίθανα ταξίδια σε μακρινούς και ανεξερεύνητους τόπους. Στο απόσπασμα που ακολουθεί, ο συγγραφέας και οι σύντροφοί του βρίσκονται στο Φεγγάρι, στο παλάτι του βασιλιά Ενδυμίωνα.

Κείμενο

2

Στο παλάτι είδα και κάτι άλλο, πολύ σπουδαίο. Υπάρχει ένα πηγάδι, όχι και πολύ βαθύ, όπου έχουν στήσει από πάνω έναν τεράστιο καθρέφτη. Όταν κατεβαίνει κανείς στο πηγάδι, ακούει όλα όσα λέγονται στη γη, κι αν κοιτάξει τον καθρέφτη, βλέπει όλες τις πολιτείες και όλους τους λαούς, σαν να βρίσκεται ανάμεσά τους. Έτσι, είδα κι εγώ τους δικούς μου και τον τόπο μας απ' άκρη σ' άκρη, μόνο που δεν είμαι σίγουρος αν μ' έβλεπαν κι εκείνοι.

Πάντως, όποιος δεν τα πιστεύει όλα αυτά, αν τύχει και πάει καμιά φορά εκεί πέρα, θα διαπιστώσει πως λέω την καθαρή αλήθεια.

Λουκιανός, Αληθινή ιστορία, ΑΙΟΛΟΣ.

5

7. Ας κάνουμε τη χρονική αντικατάσταση των παρακάτω ρημάτων:

	είδα	λέω
Ενεστώτας		
Παρατατικός		
Αόριστος		
Μέλλοντας Εξακολ.		
Μέλλοντας Συνοπτ.		
Παρακείμενος		
Υπερσυντέλικος		
Μέλλοντας Συντελ.		

Παρατηρούμε ότι τα ρήματα αυτά στο α' ενικό πρόσωπο του συνοπτικού μέλλοντα σχηματίζονται με μη ομαλό τρόπο και είναι μονοσύλλαβα: **βλέπω** → **θα δω**, **λέω** → **θα πω**.

Παρουσίαση
Σχηματισμός και κλίση
μη ομαλών ρημάτων
στον συνοπτικό μέλλοντα

8. Μεταφέρουμε το παρακάτω κείμενο από το παρελθόν στο μέλλον, βάζοντας όσα ρήματα χρειάζεται στον συνοπτικό μέλλοντα:

Βγήκα από το αυτοκίνητό μου και μπήκα στο σπίτι βρεγμένος ως το κόκαλο. Έκανα ένα ζεστό μπάνιο κι είδα ένα ενδιαφέρον ντοκιμαντέρ στην τηλεόραση. Ήπια το αγαπημένο μου ρόφημα, ενώ περίμενα τους φίλους μου να έρθουν. Όταν έφτασαν, τους είπα για το νέο παιχνίδι που κυκλοφόρησε και τους προσκάλεσα να έρθουν την επομένη για να το δοκιμάσουμε μαζί. Μόλις έφυγαν, ήρθα στο δωμάτιό μου και απόλαυσα την ηρεμία της νύχτας.

Θα βγω από το αυτοκίνητό μου και .....

.....

.....

.....

9. Αναζητούμε στο διαδίκτυο και διαβάζουμε το ποίημα «Αν» του βραβευμένου με Νόμπελ Βρετανού λογοτέχνη Ράντγιαρντ Κίπλινγκ (J. R. Kipling, 1865-1936). Ποιος στίχος ή στίχοι μάς άρεσαν περισσότερο; Γιατί;

10. Διαλέγουμε από το ΜΕΝΟΥ ποια ή ποιες δραστηριότητες θέλουμε να πραγματοποιήσουμε. Δεν ξεχνάμε να χρησιμοποιήσουμε όσο περισσότερους υποθετικούς λόγους γίνεται!

Γράφουμε ένα ποίημα στη μορφή του ποιήματος «Αν» του Κίπλινγκ για ένα παιδικό λογοτεχνικό περιοδικό.

Γράφουμε στο ημερολόγιό μας τα σχέδια που θα πραγματοποιήσουμε, αν φτιάξουμε μια χρονομηχανή.

Φτιάχνουμε κόμικς με θέμα την εξέλιξη της τεχνολογίας για ένα φεστιβάλ έργων επιστημονικής φαντασίας.

5.3 Τι θα γίνεις όταν μεγαλώσεις;

Στην υποεπότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να χρησιμοποιούμε ομώνυμα, παρώνυμα και πολύσημα
- πώς να προσδιορίζουμε το ποσό και τον χρόνο με διαφορετικούς τρόπους

Ομώνυμα λέγονται δύο λέξεις που προφέρονται με τον ίδιο τρόπο, αλλά διαφέρουν ως προς τη σημασία, όπως τα: **σήκω** (το ρήμα) – **σύκο** (ο καρπός),
(το) **φυτό** – **φοιτώ** (=σπουδάζω).

Υπάρχουν και ομώνυμα με κύρια ονόματα: **βόλος** (η μπίλια) – **Βόλος** (η πόλη),
μέρη (τοποθεσίες) – **Μαίρη** (όνομα).

1. Συμπληρώνουμε τα κενά των προτάσεων με τις ομώνυμες λέξεις που δίνονται:

φύλλο, φύλο, φίλο, φίλος, λίπη, λύπη, λείπει, λίμα, λήμμα.

- Στο έντυπο που σας μοιράζω συμπληρώστε το ..... και την ηλικία σας.
- Ψάξε στο λεξικό να βρεις το ..... «περιαγωγή».
- ..... έδωσε σε ..... τριαντάφυλλο με .....
- Νιώθω ....., όταν η γιαγιά μου .....
- Πήρα μια ..... για να λειάνω τα νύχια μου.
- Τα ..... είναι σημαντικά στη διατροφή μας, αρκεί να καταναλώνονται με μέτρο.

2. Παίζουμε με ομώνυμες λέξεις...

Κυκλώνουμε τις ομώνυμες λέξεις που συναντούμε στο παρακάτω ποίημα:

Η ξαδέρφη μου η Μάρω
που 'χει εξοχικό στην Πάρο
έφερε να με κεράσει
νόστιμο γλυκό κεράσι
και αρπάζω όλο το βάζο
μέσα την παλάμη βάζω
όπως κάνει η αρκούδα
η Παρδάλω η λιχούδα
που όταν συναντάει μέλι
τίποτ' άλλο δεν τη μέλλει!

Συνεργαζόμαστε και γράφουμε το δικό μας ποίημα χρησιμοποιώντας ομώνυμα!

5.3 Τι θα γίνεις όταν μεγαλώσεις;

3. Ας παίξουμε Μέμο με ομώνυμα:

Επιλέγουμε οχτώ ζευγάρια ομώνυμων και γράφουμε κάθε λέξη σε μία κάρτα. Τις αναποδογυρίζουμε και τις ανακατεύουμε. Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες και παίζουμε το κλασικό παιχνίδι μνήμης, αναζητώντας τα ζευγάρια ομώνυμων. Νικήτρια είναι η ομάδα που πρώτη όχι μόνο θα εντοπίσει και τα οχτώ ζευγάρια, αλλά θα σχηματίσει με αυτά κατάλληλες προτάσεις!

Παρώνυμα λέγονται δύο λέξεις που μοιάζουν πολύ στην προφορά τους, αλλά έχουν διαφορετική σημασία, όπως τα: *αμυγδαλιά* (το δέντρο) – *αμυγδαλή* (αδένας).

Ορισμένα παρώνυμα προφέρονται με τον ίδιο τρόπο, αλλά διαφέρουν στον τονισμό (και στη σημασία) και λέγονται **τονικά παρώνυμα**, όπως τα: *γέρος* – *γερός*, *ζήτω* – *ζητώ*.

4. Οι λέξεις που βρίσκονται μέσα στις παρενθέσεις συγχέονται συχνά ως προς τη σημασία τους. Συμπληρώνουμε, με τη βοήθεια του λεξικού μας, τα κενά με τη σωστή λέξη και, στη συνέχεια, χρησιμοποιούμε την άλλη σε μία φράση, έτσι ώστε να διευκρινιστεί η σημασία της.

..... (*πάσχω* – *πασχίζω*) να τους πείσω για το δίκιο μου, μα δεν το καταφέρνω.

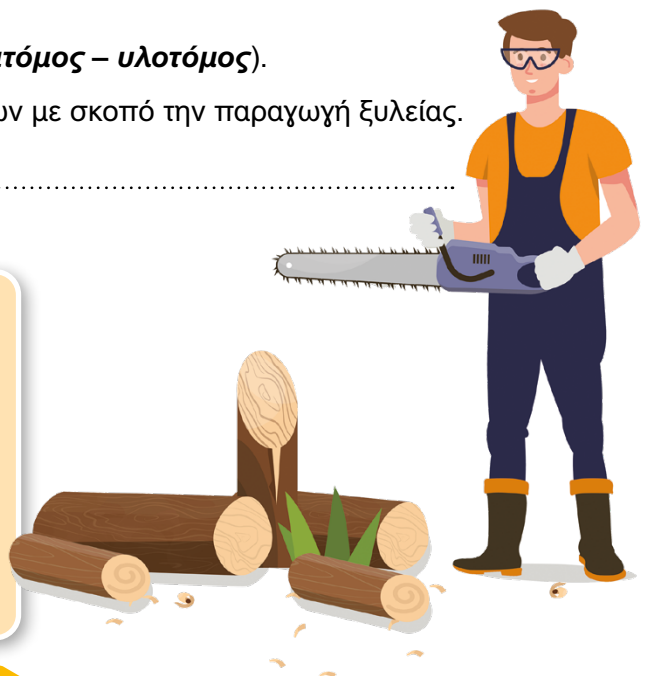
Ο οδηγός έχασε τον έλεγχο του αυτοκινήτου και πέρασε στο αντίθετο .....
(*ρεύμα* – *ρέμα*).

Ο θεός μου είναι ..... (*λατόμος* – *υλοτόμος*).

Ασχολείται επαγγελματικά με την κοπή δέντρων με σκοπό την παραγωγή ξυλείας.

Πολύσημη είναι μία λέξη με περισσότερες από μία σημασίες, οι οποίες έχουν σχέση μεταξύ τους και προκύπτουν συνήθως από μεταφορά.

Για παράδειγμα, η λέξη **μάτι** μπορεί να έχει πολλές σημασίες, αλλά όλες σχετίζονται με το αισθητήριο όργανο της όρασης.

Πάλι μάτια έκανες; Πότε θα φάμε μια ομελέτα!	αβγά
Κλείσε το μάτι , είναι έτοιμο το φαγητό!	της ηλεκτρικής κουζίνας
Μπήκε η άνοιξη και τα κλαδιά έβγαλαν μάτια .	σημεία όπου θα αναπτυχθεί νέος βλαστός
Την είδα απ' το μάτι και δεν της άνοιξα.	της πόρτας

5. Εργαζόμαστε σε ομάδες και βρίσκουμε όσο περισσότερες σημασίες μπορούμε για τις πολύσημες λέξεις: **πόδι**, **γλώσσα**, όπως στο παράδειγμα.

πόλος	πόλος έλξης, βόρειος πόλος, πόλος μίας μπαταρίας
πόδι	
γλώσσα	

Βίντεο
Πολύσημα
και ομώνυμα
– Πώς να τα
ξεχωρίζω;

6. Παίζουμε τρίλιζα λέξεων!

<ul style="list-style-type: none"> Όταν αφήνω την περιουσία μου κληρονομώ ή κληροδοτώ; 	<ul style="list-style-type: none"> Όταν μένω πίσω σε κάτι, στερώ ή υστερώ; 	<ul style="list-style-type: none"> Βρίσκω 2 ζευγάρια παρώνυμων που να είναι δισύλλαβα
<ul style="list-style-type: none"> Βρίσκω ομώνυμα για τις λέξεις <i>λίρα</i>, <i>τοιχος</i>, <i>κλείνω</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Βάζω σε προτάσεις τα ομώνυμα <i>ευφορία</i> και <i>εφορία</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Βρίσκω 3 σημασίες για τη λέξη <i>κλειδί</i>
<ul style="list-style-type: none"> Χρησιμοποιώ την πολύσημη λέξη <i>τύπος</i> σε δύο διαφορετικές φράσεις 	<ul style="list-style-type: none"> Βρίσκω όσο περισσότερες σημασίες μπορώ για το πολύσημο <i>λόγος</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Βρίσκω 2 ζευγάρια ομώνυμων που να αρχίζουν από [δ]

Τα **επιρρήματα** είναι άκλιτες λέξεις που προσδιορίζουν κυρίως ρήματα, αλλά και άλλα μέρη του λόγου, δίνοντάς μας πληροφορίες για τον **τόπο**, τον **χρόνο**, τον **τρόπο** και την **ποσότητα**.

Μερικά επιρρήματα σχηματίζονται με δύο καταλήξεις, σε **-α** και σε **-ως**, χωρίς διαφορά στη σημασία, όπως τα *σπάνια* και *σπανίως*, *ταυτόχρονα* και *ταυτοχρόνως* (τα σε **-ως** κάνουν το ύφος πιο επίσημο). Όμως, υπάρχουν και επιρρήματα που έχουν τύπους σε **-α** και **-ως** με διαφορετική σημασία: *άμεσα* (= χωρίς να παρεμβάλλεται κάτι – *Το δωμάτιό μου επικοινωνεί άμεσα με την αυλή*) και *αμέσως* (= πολύ γρήγορα – *Πλήρωσε κι αμέσως έφυγε*).

5.3 Τι θα γίνεις όταν μεγαλώσεις;

7. Σχηματίζουμε επίθετα από τα χρονικά επιρρήματα και γράφουμε δίπλα ένα ταιριαστό ουσιαστικό, όπως στο παράδειγμα:

άλλοτε	αλλοτινός, -ή, -ό	αλλοτινές συνήθειες
τώρα		
χθες		
σήμερα		
αύριο		
πάντοτε		

Εξερεύνηση
Οι προσδιορισμοί του χρόνου
(απαντούν στην ερώτηση «πότε;»)

8. Ο Οδυσσέας έχει αναλάβει τη στήλη με τις προτεινόμενες ταινίες στη σχολική εφημερίδα. Επειδή το κείμενο είναι πολύ εκτενές, τον βοηθάμε να το ξαναγράψει με λιγότερες λέξεις, χρησιμοποιώντας τις λέξεις στο χρωματιστό πλαίσιο. Θα μας βοηθήσει το παράδειγμα.

πέρυσι, του χρόνου, φέτος, ολημερίς, καθημερινά, φτάνοντας, αμέσως, πάλι, ταυτόχρονα

Ο Φίλιπ είναι ένας ευχάριστος αλλά αφηρημένος διαστημικός πιλότος. Κάθε φορά που **Όποτε** ξεκινάει για ταξίδι, δεν είσαι σίγουρος για το πού θα βρεθεί. Την περασμένη χρονιά ..... ξέφυγε από την πορεία του, καθώς συνάντησε νάνους πλανήτες κι έπαιζε με αυτούς καθ' όλη τη διάρκεια της μέρας ..... Ενώ έφτανε ..... στην Αφροδίτη, παρατήρησε έξω από το παράθυρο έναν άγνωστο αστεροειδή. Χωρίς καμία καθυστέρηση ..... άφησε το πηδάλιο, ενώ κόντεψε να πατήσει την ουρά ενός κομήτη, και την ίδια στιγμή ..... λίγο έλειψε να συγκρουστεί με έναν γίγαντα πάγου! Κάθε μέρα ..... υπόσχεται πως θα είναι πιο προσεκτικός, μα για άλλη μια φορά ..... η αφηρημάδα του τον οδηγεί σε περιπέτειες. Αυτό δεν πτοεί τους επιβάτες, που βρίσκουν κάθε ταξίδι μαζί του συναρπαστικό. Μάλιστα, αυτή τη χρονιά ..... ο Φίλιπ ανακηρύχτηκε «Διαστημικός Πιλότος της Χρονιάς» και την επόμενη χρονιά ..... θα παραλάβει το βραβείο του σε ειδική τελετή που θα πραγματοποιηθεί στον Ωρίωνα.

Άσκηση πρακτικής και εξάσκησης
Συνδυάζουμε σωστά τις χρονικές βαθμίδες
με το ποιόν ενέργειας των ρημάτων

9. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και υπογραμμίζουμε τις λέξεις που δηλώνουν ποσό.

Τα επαγγέλματα στο μέλλον...

Στο μέλλον, πολλά επαγγέλματα θα αλλάξουν σε μεγάλο βαθμό και θα απαιτούν ολοένα και περισσότερο την απόκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων. Οι επόπτες/επόπτριες αυτόνομων οχημάτων θα διαχειρίζονται πολλαπλές διαδρομές ταυτόχρονα, ενώ οι επιστήμονες που θα εξειδικεύονται στην κυβερνοασφάλεια θα προστατεύουν πολύ πιο αποτελεσματικά τα ψηφιακά μας δεδομένα. Ένας χειριστής ενός μη επανδρωμένου αεροχήματος (drone) θα μεταφέρει περίπου τριάντα δέματα σε μία και μόνο διαδρομή, ενώ οι σύμβουλοι ρομποτικής θα φροντίζουν, ώστε τα ρομπότ να είναι εξαιρετικά γρήγορα και αποδοτικά.

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας.

Οι προσδιορισμοί του ποσού απαντούν στην ερώτηση «**πόσο;**» και μπορεί να είναι:

- ✓ αναφορικές προτάσεις (Φάε **όσο** μπορείς.)
- ✓ προθετικές φράσεις (Οι άνεμοι πνέουν **με ένταση δέκα μποφόρ**.)
- ✓ αριθμητικά (Έτρεχε **δύο χιλιόμετρα** την ημέρα.)
- ✓ ποσοτικά επιρρήματα (**πόσο, όσο, τόσο, πολύ, λίγο, ελάχιστα, περισσότερο**, κ.ά.)
- ✓ επιρρηματικές εκφράσεις (Ξόδεψε **πάνω κάτω** εκατό ευρώ σ' αυτή την εκδρομή.)
- ✓ επίθετα του ποσού (Βάψαμε το **μισό** δωμάτιο.)

Άσκηση πρακτικής και εξάσκησης
Εντοπίζουμε
τα ποσοτικά επιρρήματα

10. Κυκλώνουμε τους προσδιορισμούς του ποσού στον παρακάτω διάλογο και τον συνεχίζουμε χρησιμοποιώντας και άλλους τέτοιους προσδιορισμούς.

- Θα μείνει μαζί μας όσο χρειάζεται. Άλλωστε, πού θα πάει με τόσο πυρετό;
- Έχει πολύ πυρετό;
- Πάνω κάτω σαράντα! Τη μέτρησα πέντε φορές από το πρωί.
- Δεν το συζητώ καθόλου. Θα την κρατήσουμε σπίτι μέχρι να γίνει τελείως καλά.

.....

.....

.....

.....

Κείμενο
Η χρονοκάψουλα
της τάξης

5.4

Και αν μπορούσα να προβλέψω το μέλλον;

Στην υποενότητα αυτή:

- κάνουμε ασκήσεις εμπέδωσης των λεξιλογικών και γραμματικών φαινομένων όλης της ενότητας

Διαβάζουμε το κείμενο εντοπίζοντας τις χρωματισμένες λέξεις **τεχνητή**, **γέφυρα**, **σχοινί**, **γύρω**, **γενιά**.

Κείμενο

1 Πόλεις του μέλλοντος: Πώς θα είναι η ζωή σε αυτές;

Οι πόλεις του μέλλοντος θα τροφοδοτούνται από ψηφιακά δεδομένα και την **τεχνητή νοημοσύνη**, ώστε να μπορούν να ζουν, να αναπνέουν, ακόμη και να σκέφτονται μαζί μας.

Γέφυρες για το μέλλον

- 5 Η **γέφυρα** του μέλλοντος θα κάνει περισσότερα από το να συνδέει απλά δύο σημεία. Οι μελλοντικές πόλεις θα έχουν περισσότερες κλειστές ουρανογέφυρες που θα στεγάζουν γραφεία και εστιατόρια. Για να έχουν απρόσκοπτη πρόσβαση οι κάτοικοι στα διάφορα επίπεδα, οι πόλεις θα βασίζονται όλο και περισσότερο σε καινοτομίες όπως το MULTI, τον πρώτο ανελκυστήρα χωρίς **σχοινί** που δεν κινείται μόνο πάνω-κάτω, αλλά και δεξιά και αριστερά.
- 10 Οι δρόμοι της μελλοντικής πόλης είναι **έξυπνοι**
- Τα φώτα του δρόμου θα αντιδρούν σε ό,τι συμβαίνει **γύρω** τους. Για παράδειγμα, εάν ένα πλήθος φεύγει από ένα στάδιο τη νύχτα, οι λάμπες μπορεί να ανάψουν για να φωτίσουν τον δρόμο ή να αναβοσβήσουν για να προειδοποιήσουν για εισερχόμενο ασθενοφόρο.
- 15 Η μελλοντική πόλη θα είναι μια πόλη για πεζούς και ποδηλάτες, με λύσεις που κυμαίνονται από κινούμενους διαδρόμους μέχρι υπόγειους και υπέργειους ποδηλατόδρομους. Και η επόμενη **γενιά** των μέσων μαζικής μεταφοράς; Το ιπτάμενο όχημα. Τα μικρού μεγέθους ηλεκτρικά οχήματα κάθετης απογείωσης και προσγείωσης, με την ευελιξία ενός ελικοπτερου και το μέγεθος ενός αυτοκινήτου.

εφημερίδα *Limassol Today*, 2022

1. Στην 11η σειρά του κειμένου υπάρχει η λέξη γύρω. Βρίσκουμε μία ομώνυμή της λέξη και συμπληρώνουμε τα παρακάτω κενά:

Ο Μάριος βρίσκεται σε έναν μακρινό πλανήτη, τον Ζίρο, όπου εξερευνά την περιοχή ..... του. Είναι αργά και νιώθει κουρασμένος, γι' αυτό σκέφτεται: «Ας ..... για λίγο δίπλα από αυτόν τον βράχο να πάρω έναν υπνάκο». Καθώς ανοίγει τα μάτια του, το φωτιστικό στο ταβάνι σαν να του χαμογελά ειρωνικά...

Κειμενογράφος
Η πόλη του
μέλλοντος

- 2. Εντοπίζουμε στο κείμενο τις λέξεις **σχοινί**, **γενιά** και **τεχνητή**. Βρίσκουμε για καθεμία το παρώνυμό της και δημιουργούμε προτάσεις, στις οποίες διακρίνεται η διαφορετική σημασία τους:

σχοινί: .....

.....

γενιά: .....

.....

τεχνητή: .....

.....

- 3. Στο κείμενο συναντήσαμε τη λέξη **γέφυρα**. Εξηγούμε στον παρακάτω πίνακα τις διαφορετικές σημασίες της, όπως στο παράδειγμα.

	Σημασία της λέξης
Μόλις περάσαμε τη <i>γέφυρα</i> του Αξιού.	κατασκευή που ενώνει δύο σημεία
Μου χάλασε η <i>γέφυρα</i> και δυσκολεύομαι στο φαγητό.	
Έπαθα θλάση στον μηρό καθώς έκανα <i>γέφυρα</i> χθες.	
Το Βυζάντιο υπήρξε η <i>γέφυρα</i> μεταξύ Ανατολής και Δύσης.	

- 4. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο και υπογραμμίζουμε τις υποθετικές, εναντιωματικές και αιτιολογικές προτάσεις.

Κείμενο

2

Κακές ιδέες ή σπουδαίες εφευρέσεις;

5 Φανταστείτε μια εποχή που οι άνθρωποι πίστευαν ότι το γράψιμο ήταν κακή ιδέα! Ναι, καλά διαβάσατε! Πίστευαν πως η γραφή θα φέρει λησμονιά, μια και αυτοί που θα τη μάθουν, θα παραμελήσουν τη μνήμη τους. Ανησυχούσαν ότι, αν οι άνθρωποι μπορούσαν απλώς να γράφουν τα πάντα, δεν θα έμπαιναν στον κόπο να τα συγκρατούν πια στο μυαλό τους. Αλλά κοιτάξτε μας τώρα! Η γραφή έχει γίνει ένα από τα πιο σημαντικά εργαλεία που έχουμε για να μοιραζόμαστε ιδέες, ιστορίες και γνώσεις.

10 Παρομοίως, όταν το ραδιόφωνο πρωτοεμφανίστηκε, δεν το καλοδέχτηκαν όλοι. Μερικοί πίστευαν ότι εκείνη η συσκευή, αφού μιλούσε από μόνη της και έστελνε μηνύματα από τον αιθέρα, ήταν εφεύρεση του διαβόλου. Κι ας πρόσφερε ενημέρωση, ψυχαγωγία και συντροφιά σε τόσο κόσμο!

5.4

Και αν μπορούσα να προβλέψω το μέλλον;

15

Σήμερα μερικοί άνθρωποι ανησυχούν όταν ακούνε για την ΤΝ, επειδή νομίζουν ότι μπορεί να κατακτήσει τον κόσμο ή να αντικαταστήσει όλες τις δουλειές μας. Αλλά, όπως ακριβώς η γραφή και το ραδιόφωνο, η ΤΝ έχει τη δυνατότητα να κάνει τη ζωή μας καλύτερη με πολλούς τρόπους. Φανταστείτε έναν κόσμο όπου τα ρομπότ θα μας βοηθούν να κάνουμε πράγματα, όπως να προλαμβάνουμε πυρκαγιές, να καλλιεργούμε τη γη πιο αποτελεσματικά ή ακόμη και να βρίσκουμε ταχύτερα θεραπείες για ασθένειες.

20

Ας θυμόμαστε, λοιπόν, ότι, παρόλο που κάτι μπορεί να φαίνεται τρομακτικό ή παράξενο στην αρχή, δε σημαίνει ότι είναι κακό. Εναπόκειται σε εμάς να χρησιμοποιήσουμε την ΤΝ με σύνεση και να μετατρέψουμε τις νέες ιδέες σε εκπληκτικές εφευρέσεις που θα αλλάξουν τον κόσμο προς το καλύτερο. Ποιος ξέρει; Ίσως μια μέρα, παιδιά σαν κι εσάς να είναι αυτά που θα κάνουν την επόμενη σπουδαία εφεύρεση!

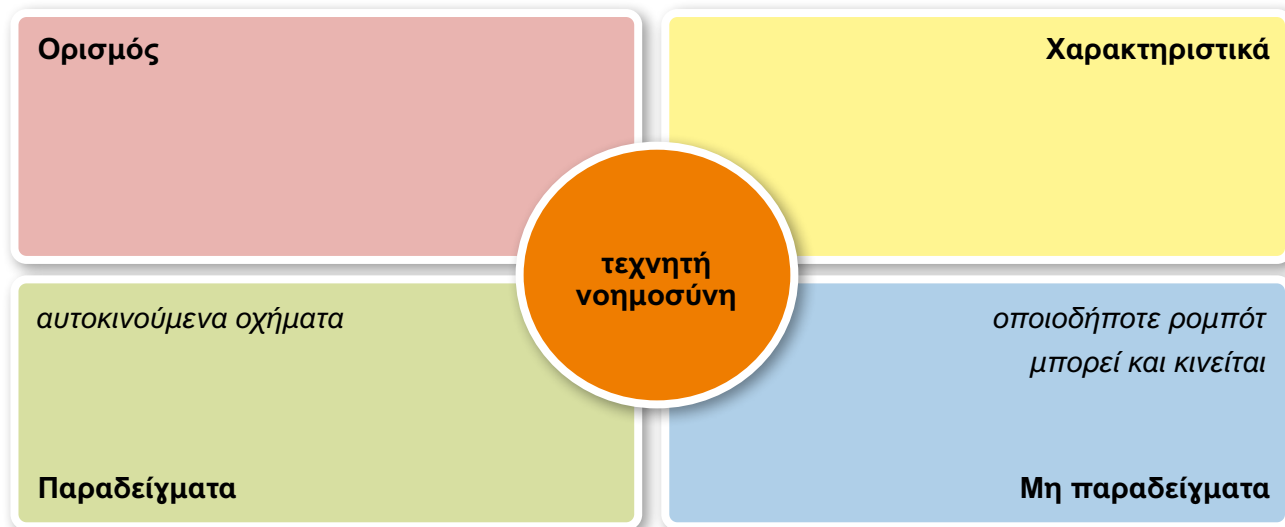

Εξερεύνηση
Οι εξαρτημένες
επιρρηματικές προτάσεις

Κείμενο συγγραφικής ομάδας

5. Στην ενότητα αυτή ασχοληθήκαμε διεξοδικά με την ΤΝ και τις εφαρμογές της. Ας περιγράψουμε την έννοιά της στον παρακάτω γραφικό οργανωτή.

6. Και τώρα που τελειώσαμε την ενότητα 5...

Έχω μάθει...	Βεβαίως!	Έτσι κι έτσι...	Όχι τόσο καλά
τι είναι τα αποθετικά ρήματα και πώς λειτουργούν			
να χρησιμοποιώ ομώνυμα, παρώνυμα και πολύσημα			
πώς λειτουργούν τα ταξινομικά και τα περιγραφικά/αξιολογικά επίθετα στον λόγο			

6

Γιατί μας
αρέσουν οι
ταινίες;

ΛΕΙΟΠΟΙΟΥΜΕ
τα σημεία στίξης
για
συγκεκριμένους
σκοπούς

ΕΜΠΛΟΥΤΙΖΟΥΜΕ
το λεξιλόγιό μας
με διαφορετικά
σχήματα λόγου

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ
ευθύ και πλάγιο
λόγο στις ιστορίες
μας

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να χρησιμοποιούμε μετωνυμίες για να δημιουργήσουμε τίτλους ειδήσεων
- πώς αξιοποιούνται τα σημεία στίξης σε παρουσιάσεις κινηματογραφικών ταινιών

Κείμενο

1

Ψηλά στον Ουρανό

(έγχρ., διάρκεια: 95')

Τίτλος
Χρώμα, διάρκεια

5

Είναι γεμάτη πολύχρωμα μπαλόνια, έχει για ήρωες ένα αληθινά αταίριαστο ζευγάρι, περιγράφει μια μεγάλη περιπέτεια, φιλοξενεί διασκεδαστικά πλάσματα, όπως ένα σπάνιο παραδείσιο πουλί και σκύλους που μιλάνε.

10

Η Pixar δημιούργησε την πιο παιδική, αστεία και διασκεδαστική ταινία της εδώ και πολύ καιρό. Μόνο που το «Ψηλά στον Ουρανό» είναι κάτι περισσότερο: μια ταινία για την εκπλήρωση μιας υπόσχεσης (σε αυτόν που αγαπάμε αλλά και στον ίδιο μας τον εαυτό).

15

Στην έναρξή του, το φιλμ περιγράφει μέσα σε λίγα λεπτά την κοινή ζωή δύο ανθρώπων που δεν είναι πλέον μαζί. Ο 78χρονος Καρλ –χήρος πια– θα προσπαθήσει να φτάσει στους Παραδεισένιους Καταρράκτες, στη Βενεζουέλα, ώστε να εκπληρώσει το κοινό όνειρό που είχαν με τη γυναίκα

20

του. Για τον σκοπό αυτό θα απογειωθεί στον ουρανό με το σπίτι του δεμένο σε χιλιάδες μπαλόνια. Ένας «λαθρεπιβάτης» πρόσκοπος θα τον συντροφεύσει και μαζί θα ζήσουν μια εξωτική περιπέτεια γεμάτη χιούμορ, δράση, απρόοπτα!

Γενικά στοιχεία της ταινίας
Γιατί να την παρακολουθήσουμε

Υπόθεση, χωρίς να
αποκαλύπτεται
το τέλος

εφημερίδα AthensVoice

Συντελεστές

Σκηνοθεσία: Πιτ Ντόκτερ, Μπομπ Πίτερσον

Με τις φωνές των ηθοποιών: Έντ Άσπερ, Κρίστοφερ Πλάμερ, Τζόρνταν Ναγκάι, Μπομπ Πίτερσον

1. Αφού διαβάσουμε προσεκτικά το κείμενο απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Πού θα μπορούσαμε να βρούμε ένα τέτοιο κείμενο; Για ποιον σκοπό γράφτηκε;
- Ποια στοιχεία είναι απαραίτητα για την παρουσίαση μιας ταινίας;
- Ποια στοιχεία του κειμένου μάς δημιουργούν την επιθυμία να παρακολουθήσουμε την ταινία; Τα υπογραμμίζουμε και αιτιολογούμε την απάντησή μας.

2. Στο κείμενο διαβάζουμε την πρόταση *Η Pixar δημιούργησε την πιο διασκεδαστική ταινία*. Ποια μετωνυμία κρύβεται σε αυτή; Την υπογραμμίζουμε και την ερμηνεύουμε.

3. Υπογραμμίζουμε τις μετωνυμίες στους παρακάτω τίτλους ειδήσεων και συζητάμε την ερμηνεία τους.

Ένα κινηματογραφικό αφιέρωμα γεμάτο **Αλέκο Σακελλάριο**
 Ακριβότερο φέτος το τραπέζι του Πάσχα
 Στραμμένα στις ελληνικές κάλπες τα διεθνή ΜΜΕ

Άσκηση
 πρακτικής κι
 εξάσκησης
 Μετωνυμίες

4. Εντοπίζουμε στο διαδίκτυο τίτλους ειδήσεων που περιέχουν μετωνυμίες και τους καταγράφουμε. Μπορούμε να αναζητήσουμε ειδήσεις για μια πόλη ή για έναν/μία διάσημο/η δημιουργό.

.....

.....

.....

5. Δημιουργούμε με μετωνυμίες δικούς μας τίτλους φανταστικών ειδήσεων.

.....

.....

.....

6. Διατυπώνουμε το νόημα της υπογραμμισμένης μετωνυμίας με άλλες λέξεις, όπως στο παράδειγμα. Κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές, όπου χρειάζεται.

Τα πνευστά της ορχήστρας εντυπωσίασαν το κοινό.
Οι μουσικοί της ορχήστρας που έπαιζαν πνευστά εντυπωσίασαν το κοινό.

● Έφαγε δύο πιάτα για να χορτάσει.

.....

● Το χωριό υποδέχτηκε το τηλεοπτικό συνεργείο.

.....

● Φθηνότερο ήταν πέρυσι το καλάθι των καταναλωτών.

.....

Ας γνωρίσουμε τα υποψήφια
σημεία στίξης για το βραβείο
ερμηνείας!

Μπαίνω στο τέλος μιας γραμμής, όταν
δε χωράει ολόκληρη η λέξη και πρέπει
να κοπεί (Μπήκαμε μέσα στο αυτοκί-
νητο και ξεκινήσαμε το ταξίδι.) ή ενώνω δυο
λέξεις (Έκανα το ταξίδι Αθήνα-Θεσσαλονίκη.)

Εμφανίζομαι:
α) όταν απαριθμείται
μια σειρά πραγμάτων
(Κάποια σημεία στίξης
είναι: η τελεία, το κόμμα,
το θαυμαστικό.)
β) στον ευθύ λόγο
(Ο Μάριος είπε:
«Θα παίξω σε λίγο
μαζί σας».)

ενωτικό

Απομονώνω μια
λέξη, φράση ή
πρόταση που
παρεμβάλλεται σε
μια άλλη φράση ή
πρόταση, δίνοντας
επιπρόσθετες
πληροφορίες.
π.χ. Η Ευθυμία
(η θεία του Άκη)
βοηθάει την
οικογένειά της στα
ψώνια του σπιτιού.

παρένθεση

**διπλή
τελεία**

Χωρίζω:
α) λέξεις σε ασύνδετο
σχήμα (Συλλέγαμε
γραμματόσημα, κοχύλια
και επιστολόχαρτα.)
β) προτάσεις σε
ασύνδετο σχήμα
(Ξυπνάμε, πλενόμαστε
καλά, ετοιμαζόμαστε
γρήγορα.)
γ) δευτερεύουσες/
εξαρτημένες προτάσεις
από
τις κύριες
(Αν διαβάσω καλά,
θα έχω περισσότερη
αυτοπεποίθηση.)

κόμμα

7. Αφού διαβάσουμε προσεκτικά τις λεπτομέρειες για τα παραπάνω σημεία στίξης, τα εντοπίζουμε σε διαφορετικά σημεία του κειμένου «Ψηλά στον ουρανό» και συζητάμε για τη λειτουργία τους.

8. Στις παρακάτω περιόδους του κειμένου αντικαθιστούμε τα σημεία στίξης με άλλα και συζητάμε για τις αλλαγές που παρατηρούμε στο νόημα.

- Μαζί θα ζήσουν μια περιπέτεια γεμάτη χιούμορ, δράση, απρόοπτα!
- Η Ρίχαρ δημιούργησε την πιο παιδική, αστεία και διασκεδαστική ταινία της εδώ και πολύ καιρό.
- Μια ταινία για την εκπλήρωση μιας υπόσχεσης (σε αυτόν που αγαπάμε αλλά και στον ίδιο μας τον εαυτό).

Άσκηση
πρακτικής και
εξάσκησης
Σημεία στίξης

9. Η τάξη μας πρόκειται να δημιουργήσει μια ταινία μικρού μήκους. Αναζητούμε χαρακτήρες που θα συμπεριληφθούν στο τελικό σενάριο. Ας δημιουργήσουμε τον δικό μας κινηματογραφικό χαρακτήρα! Τον ζωγραφίζουμε και προσθέτουμε πληροφορίες για αυτόν.

Όνομα: .....
 Ηλικία: .....
 Τόπος διαμονής: .....

Με τι ασχολείται;
 Εργάζεται; Πηγαίνει σχολείο;
 .....

Τι ονειρεύεται για τον
 εαυτό του;
 .....
 .....
 .....
 Προτερήματα:
 .....
 .....
 Ελαττώματα:
 .....
 .....

Έχει φίλους/ες;
 Ποιες είναι οι σχέσεις
 του με τους/τις
 γύρω του;
 .....
 .....

Τι κάνει για να πετύχει τον στόχο του;
 .....
 .....
 .....

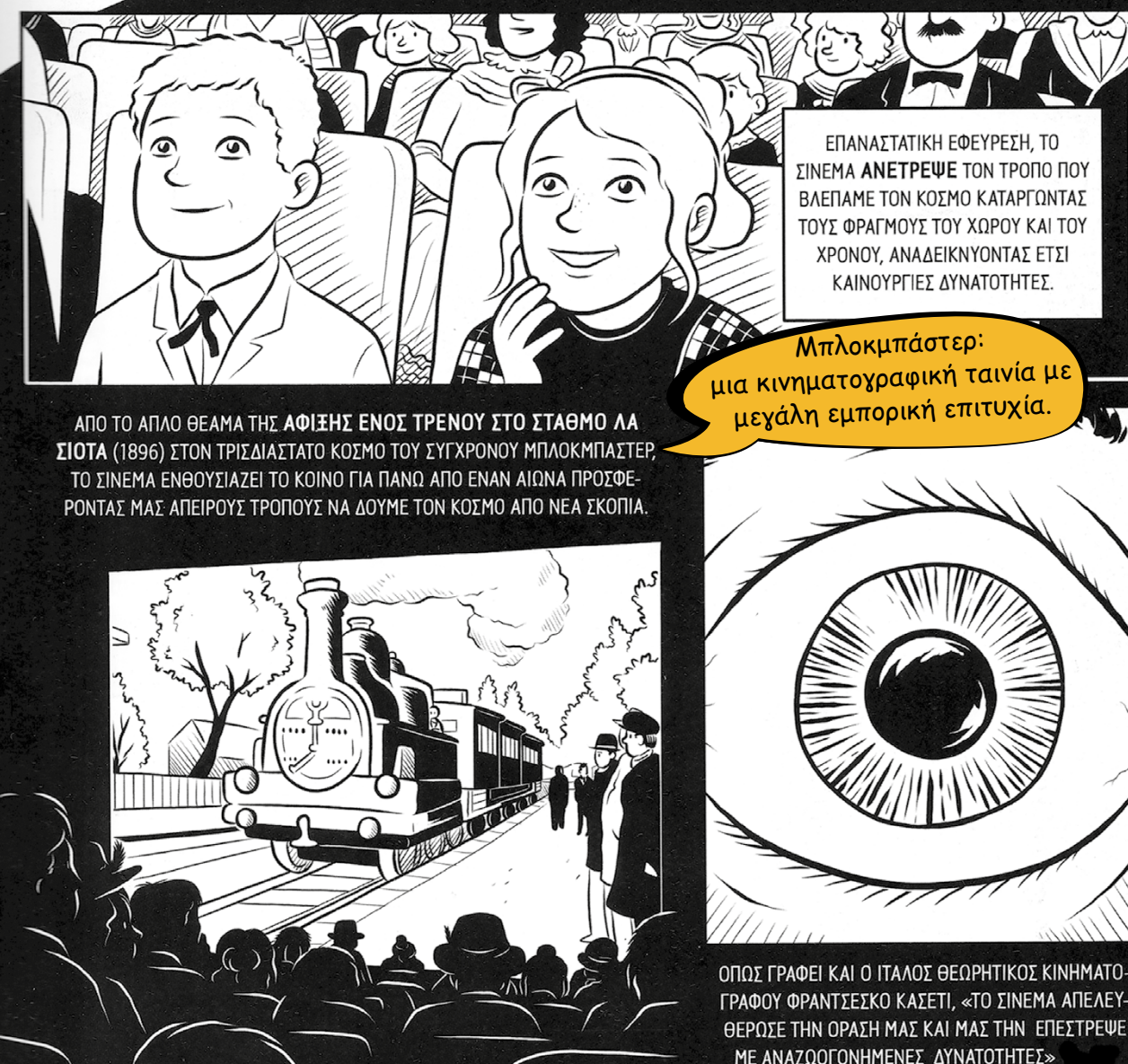
Στοιχεία για την
 οικογένειά του
 .....
 .....
 .....

6.2 Τι κάνει μια κινηματογραφική ταινία συναρπαστική;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να οργανώνουμε το λεξιλόγιό μας σε υπώνυμα και υπερώνυμα
- πώς να αξιοποιούμε τις τελικές, χρονικές, αποτελεσματικές/ συμπερασματικές προτάσεις για να εκφράσουμε τη γνώμη μας
- πώς να μετατρέπουμε έναν διάλογο μιας ταινίας σε πλάγιο λόγο

Η γέννηση του κινηματογράφου

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΕΦΕΥΡΕΣΗ, ΤΟ ΣΙΝΕΜΑ ΑΝΕΤΡΕΨΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΟΥ ΒΛΕΠΑΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΤΑΡΓΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΦΡΑΓΜΟΥΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ, ΑΝΑΔΕΙΚΝΥΟΝΤΑΣ ΕΤΣΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ.

Μπλοκμπάστερ:
μια κινηματογραφική ταινία με μεγάλη εμπορική επιτυχία.

ΑΠΟ ΤΟ ΑΠΛΟ ΘΕΑΜΑ ΤΗΣ ΑΦΙΞΗΣ ΕΝΟΣ ΤΡΕΝΟΥ ΣΤΟ ΣΤΑΘΜΟ ΛΑ ΣΙΟΤΑ (1896) ΣΤΟΝ ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΟ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΜΠΛΟΚΜΠΑΣΤΕΡ, ΤΟ ΣΙΝΕΜΑ ΕΝΘΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΓΙΑ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΕΝΑΝ ΑΙΩΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΟΝΤΑΣ ΜΑΣ ΑΠΕΙΡΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΝΑ ΔΟΥΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΑΠΟ ΝΕΑ ΣΚΟΠΙΑ.

ΟΠΩΣ ΓΡΑΦΕΙ ΚΑΙ Ο ΙΤΑΛΟΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΦΡΑΝΤΣΕΣΚΟ ΚΑΣΕΤΙ, «ΤΟ ΣΙΝΕΜΑ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΕ ΤΗΝ ΟΡΑΣΗ ΜΑΣ ΚΑΙ ΜΑΣ ΤΗΝ ΕΠΕΣΤΡΕΨΕ ΜΕ ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΜΕΝΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ»

Edward Ross, *Filmish*, Χαραμάδα.

1. Διαβάζουμε το κόμικ και απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Γιατί το σινεμά ενθουσιάζει το κοινό, σύμφωνα με το κόμικ;
- Ποιες σκέψεις μπορεί να κάνουν οι θεατές στο πρώτο καρέ; Ποια στοιχεία της εικόνας μάς βοηθούν στην απάντησή μας;
- Πώς καταλαβαίνουμε την τελευταία φράση του Φραντζέσκο Κασέτι;

Ηχητικό
 Η γέννηση του
 κινηματογράφου
 (Ελευθερία Θανούλη)

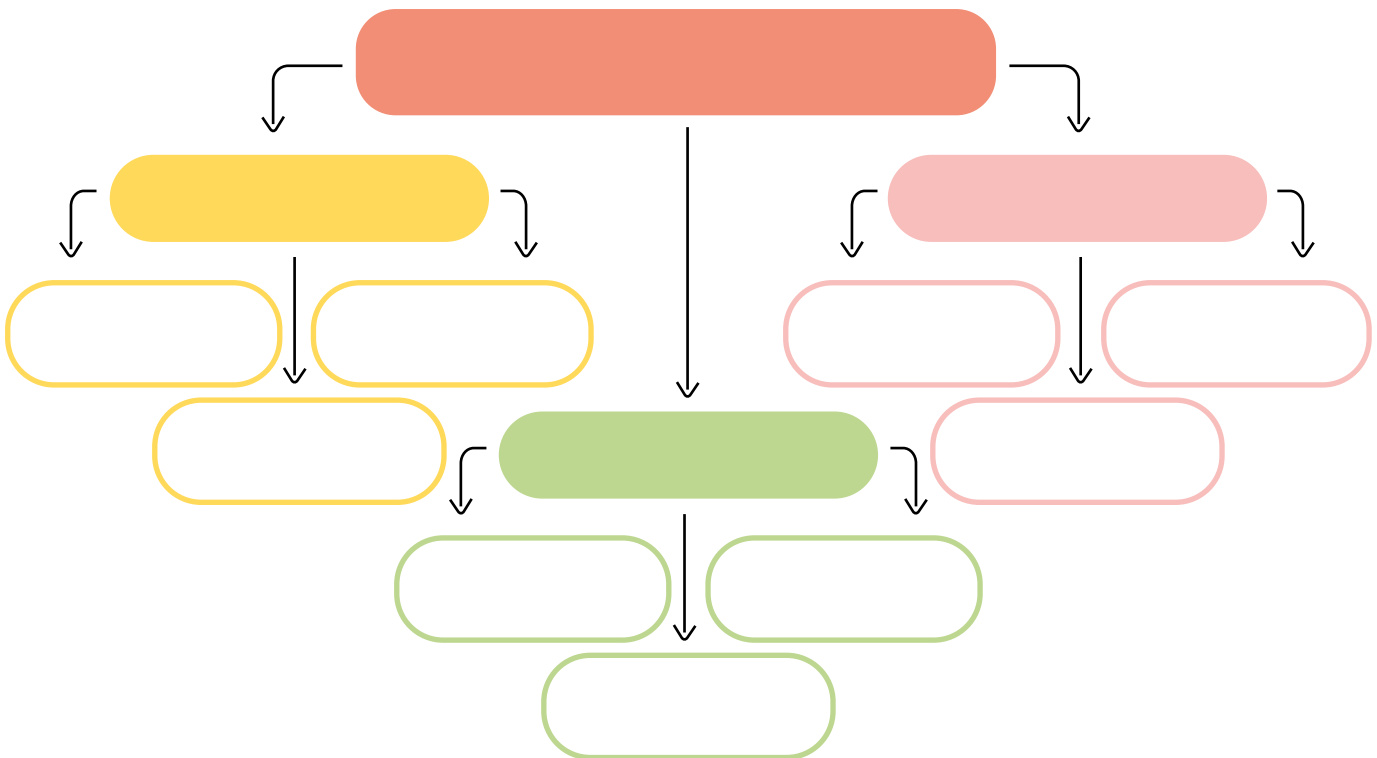

2. Βρίσκουμε υπερώνυμα και υπώνυμα των παρακάτω λέξεων του κόμικ.

Υπερώνυμο	Υπώνυμα
μέσο μεταφοράς	τρένο,
εφεύρεση	
	όραση,

3. Συνεργαζόμαστε με την ομάδα μας και βρίσκουμε δικά μας υπερώνυμα και υπώνυμα, ανάλογα με τα ενδιαφέροντά μας. Τα σημειώνουμε στον παρακάτω εννοιολογικό χάρτη.

Στον ευθύ λόγο έχουμε τα λόγια κάποιου όπως ακριβώς τα λέει. Στον πλάγιο λόγο τα λόγια αυτά μεταφέρονται από κάποιο τρίτο πρόσωπο.

Για παράδειγμα,

Ευθύς λόγος:

Θα μπορούσα να δω τα εισιτήριά σας; ρώτησε η ταξιθέτρια τα παιδιά.

Πλάγιος λόγος:

Η ταξιθέτρια ρώτησε τα παιδιά αν θα μπορούσε να δει τα εισιτήριά τους.

4. Παρακολουθούμε την ταινία μικρού μήκους «Το μερμήγκι κι ο τζίτζικας» από το 2ο Δημοτικό Σχολείο και το 3ο Νηπιαγωγείο Ζευγολατιού Κορινθίας και απαντάμε στις ερωτήσεις.

- Πού είναι βασισμένο το σενάριο;
- Από ποιους δημιουργήθηκε;
- Τι είναι η «δίγλωσση απόδοση»;
- Τι μας κάνει εντύπωση στην ταινία;

Βίντεο
Το μερμήγκι και ο τζίτζικας
(μαθητική ταινία μικρού μήκους)

5. Μετατρέπουμε τον παρακάτω ευθύ λόγο (διάλογο) της ταινίας σε πλάγιο λόγο.

- Δε σταματάς λιγάκι να κουβεντιάσουμε;
- Δεν έχω καιρό! Δεν έχω καιρό!
- Δεν παίζεις ποτέ σου;
- Δεν έχεις ακουστά για τον χειμώνα;
- Θα σκοτιστώ για τον χειμώνα, όταν έρθει.

Ο τζίτζικας παρότρυνε τον μερμήγκα να σταματήσει λιγάκι για να κουβεντιάσουν.

.....

.....

.....

.....

.....

6. Διαβάζουμε το εβδομαδιαίο πρόγραμμα ενός κινηματογράφου και αντιστοιχίζουμε τους τίτλους των ταινιών με το είδος αναμέτρησης που περιγράφουν.

Οι ταινίες της εβδομάδας στον κινηματογράφο της περιοχής μας

Εξερεύνηση
Στοιχεία για την
ταινία «Το φως
που σβήνει»

ΔΕΥΤΕΡΑ

Το καναρινί ποδήλατο (1999)

Δημήτρης Σταύρακας:

Ένας δάσκαλος αντιμετωπίζει την αδιαφορία της οικογένειας και του σχολείου, όταν αποφασίζει να βοηθήσει έναν μαθητή που παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες.

ΤΡΙΤΗ

Gravity (2013)

Alfonso Cuarón:

Μια επιστήμονας αγωνίζεται, ώστε να επιβιώσει στο Διάστημα μετά από ένα ατύχημα που συμβαίνει κατά τη διάρκεια της πρώτης της διαστημικής αποστολής.

ΤΕΤΑΡΤΗ

Το φως που σβήνει (2000)

Βασίλη Ντούρου:

Ένας δωδεκάχρονος χάνει σταδιακά την όρασή του. Του αρέσει τόσο να παίζει βιολί που θέλει να ακολουθήσει τον δρόμο της μουσικής. Χρειάζεται να πιστέψει στον εαυτό του για να πραγματοποιήσει το όνειρό του.

ΠΕΜΠΤΗ

Οι Μίτσελ και η εξέγερση των μηχανών (2021)

M.Rianda & J. Rowe:

Μια συνηθισμένη οικογένεια πρέπει να σταματήσει τα ρομπότ που θέλουν να κατακτήσουν τον κόσμο.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Ο βασιλιάς των λιονταριών (1994)

R. Allers & R. Minkoff:

Ένα λιοντάρι, ο Σίμπα, συγκρούεται με τον θείο του, τον Σκαρ, όσο αγωνίζεται να γίνει βασιλιάς της αγέλης του.

Τίτλοι ταινιών

Το καναρινί ποδήλατο

Gravity

Το φως που σβήνει

Οι Μίτσελ και η εξέγερση των μηχανών

Ο βασιλιάς των λιονταριών

Είδος αναμέτρησης

με τη φύση

με την τεχνολογία

με άλλο πρόσωπο

με τον εαυτό του/της

με την κοινωνία

6.2 Τι κάνει μια κινηματογραφική ταινία συναρπαστική;

 7. Εντοπίζουμε στις περιγραφές ταινιών τις εξαρτημένες/ δευτερεύουσες τελικές, χρονικές, αποτελεσματικές/συμπερασματικές προτάσεις που υπάρχουν, αλλά και αυτές που λειτουργούν ως αντικείμενα ή υποκείμενα. Συμπληρώνουμε τον πίνακα.

Τίτλος ταινίας	Εξαρτημένη πρόταση	Είδος ή Λειτουργία
Το καναρινί ποδήλατο	όταν αποφασίζει	χρονική
Gravity		
Το φως που σβήνει		
Οι Μίτσελ και η εξέγερση των μηχανών		
Ο βασιλιάς των λιονταριών		

Άσκηση πρακτικής κι εξάσκησης
Χρονικές, τελικές, αποτελεσματικές
/συμπερασματικές προτάσεις
– διαδραστική άσκηση

 8. Προτείνουμε ταινίες για μια κινηματογραφική προβολή που θα πραγματοποιηθεί στην τάξη μας! Γράφουμε ένα κείμενο με πειστικά επιχειρήματα για την ταινία της επιλογής μας. Αναφερόμαστε στην αναμέτρηση του κεντρικού χαρακτήρα και δε ξεχνάμε να τονίσουμε τα πιο ενδιαφέροντα σημεία της.

.....

.....

.....

.....

.....

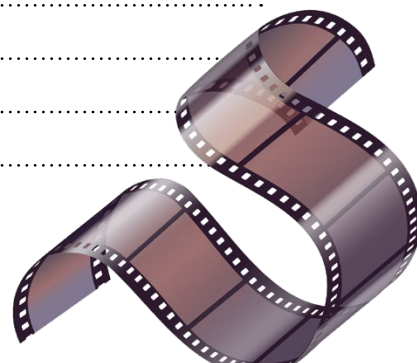
.....

.....

.....

.....

.....

Στην υποεπινότητα αυτή μαθαίνουμε:

- να εντοπίζουμε σχήματα λόγου σε ποιητικά κείμενα
- να χρησιμοποιούμε τύπους των επιθέτων σε *-ης, -ης, -ες* και σε *-ύς, -ιά, -ύ* στον γραπτό λόγο

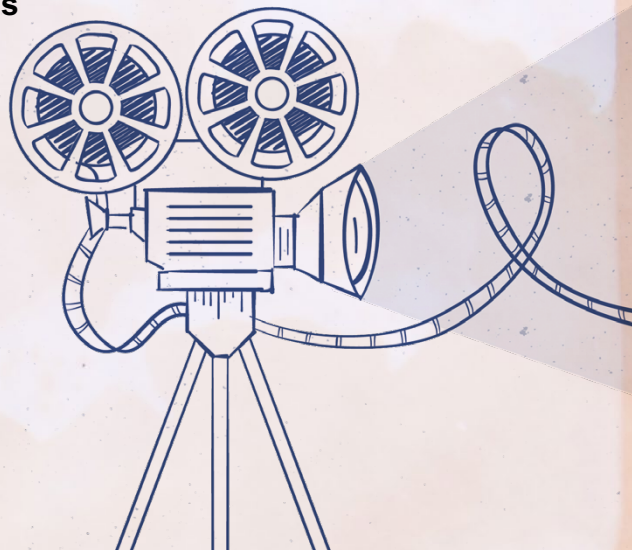
Κείμενο

1 Κινηματογράφος ή Cinema ή Movies

5 Τα μυστικά του σινεμά
Είναι σαν της ποιήσεως τη μαγεία
Είναι σαν ποταμός που ρέει
Εικών εικών και άλλες εικόνες
Κ αίφνης – διακοπή
Κ έπειτα πάλι ο ποταμός
Κ έπειτα πάλι εικόνες
10 Και ουδέποτε χάνεται ο ειρμός¹
Όσο και αν ρέουν τα καρτέ²
Βωβού ή ομιλούντος
Σαν ποταμός που ρέει
Ή σαν κορδέλα που εκτυλίσσεται
Φθάνει να ρέει η κάθε εικόνα
15 Με άκραν συνέπειαν στον εαυτόν της
Φθάνει να ζει πλήρη ζωή η κάθε μια

Ανδρέας Εμπειρικός, *Αι γενεαί πάσαι ή η σήμερον ως
αύριον και ως χθες*, Άγρα (απόσπασμα)

1. ειρμός = λογική σειρά νοημάτων
2. καρτέ = μεμονωμένες εικόνες από μια ταινία

Κείμενο
**Κινηματογράφος
ή cinema ή movies**
(Ανδρέας Εμπειρικός)

1. Διαβάζουμε το ποίημα και απαντάμε στις ερωτήσεις

- Ο ποιητικός λόγος είναι γεμάτος εικόνες. Ποιες εντοπίζουμε στο ποίημα που διαβάσαμε;
- Ποια λέξη θα ταίριαζε δίπλα στον στίχο «Βωβού ή ομιλούντος»;
- Ποια λέξη επαναλαμβάνεται περισσότερο από τις υπόλοιπες; Γιατί;

2. Εντοπίζουμε παρομοιώσεις που υπάρχουν στο ποίημα και τις υπογραμμίζουμε. Συζητάμε τι συγκρίνεται με τι και για ποιον λόγο.

3. Διαβάζουμε τις παρακάτω μεταφορικές εκφράσεις που χρησιμοποιούμε στην καθημερινότητά μας και γράφουμε την κυριολεκτική σημασία τους.

- Ο φίλος μου και εγώ φάγαμε ψωμί κι αλάτι.

.....

- Προσπάθησε να βάλεις νερό στο κρασί σου και να ηρεμήσεις.

.....

- Η κ. Αποστόλου κόβει και ράβει στην επιχείρησή της.

.....

4. Συμπληρώνουμε τις παρακάτω προτάσεις με δικές μας παρομοιώσεις.

Η μικρή μου ανιψιά κολυμπά .....

Αυτοί οι δυο μαλώνουν .....

Οι ελπίδες μας σκορπίστηκαν .....

5. Στην πρώτη στήλη υπογραμμίζουμε τις παρομοιώσεις και κυκλώνουμε τις μεταφορές. Στη μεσαία στήλη γράφουμε το γράμμα που αντιστοιχεί στην ερμηνεία κάθε φράσης.

Έλιωσε στο διάβασμα.		A. αθόρυβα
Έχει φρέσκες ιδέες.		B. πολύ μελωδικά
Περπατάει λες και είναι γάτα.		Γ. έχει μεγάλο ύψος
Είναι ψηλή σαν κυπαρίσσι.		Δ. εξαντλήθηκε
Έχει ασάλινα νεύρα.		E. σκέφτεται πρωτότυπα
Τραγουδά όπως ένα αηδόνι.		Στ. είναι ψύχραιμη

6. Μεταφέρουμε τις παρακάτω προτάσεις από τον ενικό στον πληθυντικό αριθμό ή αντίστροφα κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές.

- Η εικόνα στην ταινία ζει πλήρη ζωή.

.....

- Κατέγραψαν τις τιμές των βαριών κιβωτίων.

.....

- Θα εκφράσουμε τα ειλικρινή μας συναισθήματα.

.....

- Ακολούθησε τον πλατύ δρόμο.

.....

.....

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Κυριολεξία, Μεταφορά,
Παρομοίωση**

7. Διαβάζουμε τις προτάσεις που βρίσκονται μέσα στο κινηματογραφικό φιλμ και παρατηρούμε τις υπογραμμισμένες λέξεις. Σε ποια ερώτηση (πότε;/ πώς;) απαντούν;

Πότε;

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

Απαντούν στην ερώτηση «πότε;»:

χθες, σήμερα, αύριο, πέρυσι, φέτος, πριν, έπειτα, ύστερα, κάποτε, σπάνια, συχνά κ.ά.

Πώς;

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ

Απαντούν στην ερώτηση «πώς;»:

έτσι, αλλιώς, μαζί, καθόλου, σιγά, δυνατά, αργά, γρήγορα, δυναμικά, τρυφερά, ευγενικά κ.ά.

8. Στο παρακάτω κείμενο υπογραμμίζουμε τα επιρρήματα του χρόνου και κυκλώνουμε τα επιρρήματα του τρόπου.

Κείμενο

2

Ο Τσάρλι Τσάπλιν ήταν ένας Άγγλος ηθοποιός και σκηνοθέτης που εμφανίστηκε στον κινηματογράφο παλιά, στις αρχές του 20ου αιώνα. Ενσάρκωσε επιτυχημένα τον ρόλο του Σαρλό, ενός αστείου τύπου, ο οποίος συμπεριφερόταν κάπως παιδικά και σκορπούσε συνεχώς το γέλιο με τις γκάφες και τις περιπέτειές του. Την ίδια στιγμή, σχολίαζε συχνά κοινωνικά θέματα της εποχής του. Μία από τις πιο γνωστές φράσεις που έχει πει είναι «Ο πόνος μου μπορεί να γίνει αφορμή για να γελάσει κάποιος, αλλά το γέλιο μου δεν πρέπει ποτέ να γίνει αιτία για να πονέσει κάποιος».

5

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Επιρρήματα
του τρόπου**

Θεόδωρος Αγγελόπουλος: ο ποιητής των εικόνων

Ένας από τους πιο σημαντικούς και διεθνώς αναγνωρισμένους Έλληνες σκηνοθέτες είναι ο Θεόδωρος Αγγελόπουλος. Οι ταινίες του έχουν βραβευτεί σε όλα σχεδόν τα μεγάλα φεστιβάλ του κόσμου. Σε αυτές χρησιμοποιεί λιτούς διαλόγους και ποιητικές εικόνες που μεταδίδουν συναισθήματα με σκοπό να έρθει στο επίκεντρο η εικόνα αντί του λόγου. Η ταινία «Η άλλη θάλασσα» είναι η τελευταία και ανολοκλήρωτη ταινία του. Διαδραματίζεται στην Ελλάδα του 2011. Πρωταγωνιστής είναι ένας επιχειρηματίας που κατάγεται από την Κωνσταντινούπολη.

Ο Θεόδωρος Αγγελόπουλος στα γυρίσματα της τελευταίας του ταινίας «Η άλλη θάλασσα».

9. Συμμετέχουμε σε έναν όμιλο κινηματογράφου και δημιουργικής γραφής. Με αφορμή την παραπάνω φωτογραφία και τη λεζάντα της, συνθέτουμε μία ιστορία με τίτλο *Με το βλέμμα ενός σκηνοθέτη*.

Σήμερα στα γυρίσματα της ταινίας ένιωθα .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ηχητικό
«Το έργο του
Θεόδωρου Αγγελόπουλου»
(Δημήτρης Παπαδόπουλος)

6.4 Πώς γράφουμε το δικό μας σενάριο;

Στην υποεπένδυση αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να χρησιμοποιούμε ευθύ και πλάγιο λόγο στις αφηγήσεις μας
- πώς να μετατρέπουμε το διήγημά μας σε σενάριο

1. Διαβάζουμε το απόσπασμα του σεναρίου της ταινίας «Τζαφάρ» και παρατηρούμε τα στοιχεία που απαρτίζουν ένα σενάριο.

Στην έναρξη κάθε σκηνής:
Αριθμός σκηνής. Εσωτερικός ή εξωτερικός χώρος (ΕΣΩΤ. / ΕΞΩΤ.). Τοποθεσία. ΜΕΡΑ/ΝΥΧΤΑ

Τίτλος ταινίας – μορφή
– σεναριογράφος

Χρήση Ενεστώτα για
την περιγραφή κάθε
σκηνής.

Διάλογοι: Στο κέντρο βλέπουμε με
κεφαλαία το όνομα του προσώπου
που μιλάει. Το λόγο του εμφανίζονται
από κάτω με μικρά γράμματα. Σε
παρενθέσεις αναγράφονται οι κινήσεις
των χαρακτήρων που είναι απαραίτητες
για την εξέλιξη της πλοκής.

Γραμματοσειρά Courier
για τη συγγραφή στον
υπολογιστή.

Κείμενο
Σενάριο ταινίας
μικρού μήκους
«Τζαφάρ»

ΤΖΑΦΑΡ
σενάριο για ταινία μικρού μήκους
(της Κατερίνας Κουτσομύτη)

1. ΕΣΩΤ. ΔΙΑΔΡΟΜΟΣ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ. ΜΕΡΑ
Βρισκόμαστε στον διάδρομο ενός νοσοκομείου,
έξω από την πόρτα ενός ιατρείου. Δίπλα στην
πόρτα κάθεται ένας άνδρας, ο ΤΖΑΦΑΡ, γύρω
στα 35. Πρόκειται για μετανάστη από τις χώρες
του αραβικού κόσμου. Έπειτα, ο ΠΕΤΡΟΣ
(στα 50) και η γυναίκα του ΣΟΦΙΑ (στα 45)
φτάνουν μαζί με την κόρη τους, ΑΝΝΑ
(γύρω στα 12). Οι γονείς αποφεύγουν να
καθίσουν κοντά στον ΤΖΑΦΑΡ. Η πόρτα του
ιατρείου ανοίγει και βγαίνει μια ΝΟΣΟΚΟΜΑ.

ΝΟΣΟΚΟΜΑ
Περάστε.
(κάνοντας, αμέσως, νεύμα στον ΤΖΑΦΑΡ)
Και σεις. Ο γιατρός είπε όλοι σας.

2. ΕΣΩΤ. ΙΑΤΡΕΙΟ. ΜΕΡΑ
Τους υποδέχεται ο ΓΙΑΤΡΟΣ (γύρω στα 55)
χαμογελαστά.

ΓΙΑΤΡΟΣ
Καλημέρα, καθίστε. Αννούλα, ομόρφυνες μετά
την επέμβαση.

ΠΕΤΡΟΣ
Καλημέρα γιατρέ, συμβαίνει κάτι;

ΓΙΑΤΡΟΣ
Όχι, κάθε άλλο. (ακουμπά τον ΤΖΑΦΑΡ φιλικά
στην πλάτη) Να σας γνωρίσω τον Τζαφάρ. Είναι
ο δότης μυελού των οστών για την Άννα.

Τα ονόματα των χαρακτήρων με
κεφαλαία γράμματα.

Αναφορά στην ηλικία τους την
πρώτη φορά εμφάνισής τους.

2. Διαβάζουμε το σενάριο της ταινίας «Τζαφάρ». Παρακολουθούμε την ταινία στο διαδίκτυο και απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποιος είναι ο κεντρικός χαρακτήρας της ταινίας; Από ποια σημεία το καταλαβαίνουμε;
- Πώς θα χαρακτηρίζαμε τα πρόσωπα της ιστορίας με βάση τη συμπεριφορά τους;
- Ο διάλογος στην ταινία σχεδόν απουσιάζει. Με ποιον τρόπο φαίνονται τα συναισθήματα των χαρακτήρων; Πώς μεταβάλλονται αυτά όσο η ιστορία προχωράει;

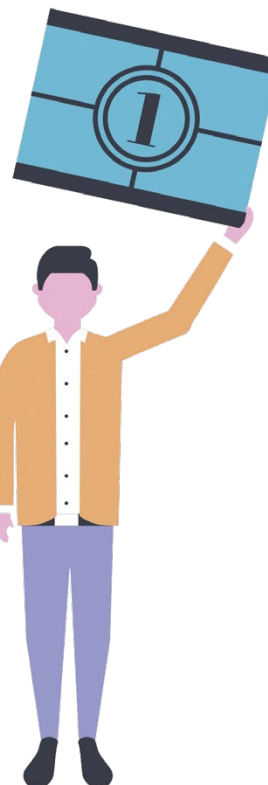

Ηχητικό
«Ταινίες και
ανθρώπινες αξίες»
(Κατερίνα Κουτσομούτη)

3. Οι λογοτεχνικές αφηγήσεις και τα σενάρια από ταινίες έχουν κοινά αλλά και διαφορετικά στοιχεία. Ποια είναι αυτά; Σημειώνουμε ✓ στα σωστά κουτάκια.

Χαρακτηριστικά των κειμένων	Λογοτεχνικές αφηγήσεις	Σενάρια ταινιών
Ο διάλογος δηλώνεται με παύλες ή εισαγωγικά.		
Ο διάλογος δηλώνεται με αναφορά του ονόματος του προσώπου στο κέντρο και παράθεση των λόγων του από κάτω.		
Αναφέρεται ο τόπος όπου διαδραματίζεται η ιστορία.		
Αναφέρεται οπωσδήποτε η ηλικία των χαρακτήρων, όταν αυτοί εμφανίζονται για πρώτη φορά.		
Δε χρησιμοποιούνται παρενθέσεις για να αναφερθούν οι κινήσεις των χαρακτήρων.		
Αναφέρεται η στιγμή της ημέρας κατά την οποία διαδραματίζονται τα γεγονότα.		

4. Ένας χαρακτήρας της ταινίας μικρού μήκους «Τζαφάρ» είναι αιματολόγος. Ποιες άλλες ειδικότητες γιατρών γνωρίζουμε; Συμπληρώνουμε τα υπώνυμα στον πίνακα.

Υπερώνυμο	Υπώνυμα			
γιατρός	αιματολόγος			

6.4 Πώς γράφουμε το δικό μας σενάριο;

8. Τι μπορεί να είχαν οι χαρακτήρες της ταινίας «Τζαφάρ» μετά την αποκάλυψη που έκανε ο γιατρός; Συζητάμε στην τάξη και συνθέτουμε τον διάλογο των χαρακτήρων.

Η ΜΗΤΕΡΑ

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ

ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

Ο ΤΖΑΦΑΡ

9. Διαβάζουμε το πληροφοριογράφημα και απαντάμε στις ερωτήσεις:

Κείμενο
Πώς φτιάχνουμε
ένα πληροφοριογράφημα
(Καρπός)

ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ

Αποτελούν ένα οικείο μέσο με τη βοήθεια του οποίου μπορούμε να γνωρίσουμε καλύτερα τον κόσμο γύρω μας.

5

ΛΟΓΟΙ
ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ
ΤΑΙΝΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

ΓΝΩΣΕΙΣ

Παρουσιάζουν ενδιαφέρουσες πληροφορίες, με αποτέλεσμα να εμπλουτίζονται οι γνώσεις μας για διάφορα θέματα.

ΤΑΞΙΔΙ

Μας ταξιδεύουν σε πολλά μέρη του κόσμου, ώστε να γνωρίσουμε διαφορετικούς πολιτισμούς.

ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Κινητοποιούν τη φαντασία μας και μας προσφέρουν δυνατές εμπειρίες και συγκινήσεις.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

Καθώς τις παρακολουθούμε, μας προσφέρουν ερεθίσματα για να καλλιεργήσουμε την κριτική μας σκέψη.

- Τι μπορεί να μας προσφέρει η προβολή ταινιών στην τάξη;
- Ποιους λόγους για τη χρήση ταινιών στην τάξη θεωρούμε πιο σημαντικούς; Γιατί;
- Τι παραπάνω προσφέρει ένα πληροφοριογράφημα σε σχέση με ένα συμβατικό κείμενο στην κατανόηση των πληροφοριών;

10. Υπογραμμίζουμε στο πληροφοριογράφημα τις τελικές, χρονικές, αποτελεσματικές/συμπερασματικές προτάσεις και όσες λειτουργούν ως υποκείμενα ή αντικείμενα.

11. Αντικαθιστούμε τις μαυρισμένες φράσεις με χρονικές προτάσεις.

Με τον ερχομό των παππούδων στο σπίτι, όλοι χαρήκαμε.

Όταν ήρθαν οι παππούδες στο σπίτι, όλοι χαρήκαμε.

- **Στο τέλος της προβολής της ταινίας, οι θεατές σηκώθηκαν από τις θέσεις τους.**

.....

- **Φτάσαμε στο γήπεδο ύστερα από το ξεκίνημα του αγώνα.**

.....

- **Επισκεφθήκαμε το μουσείο στη δύση του ήλιου.**

.....

12. Συνδέουμε τις παρακάτω προτάσεις, ώστε να προκύψουν δευτερεύουσες τελικές ή αποτελεσματικές/συμπερασματικές, κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές.

Μαγείρεψα. Θα φάω. → Μαγείρεψα για να φάω.

- Μαζεύτηκε τόσος κόσμος. Όλες οι θέσεις ήταν γεμάτες.

.....

- Πέρασαν από μία αντιπροσωπεία αυτοκινήτων. Θα αγοράσουν νέο αμάξι.

.....

- Προπονείται καθημερινά. Θα λάβει μέρος σε αγώνα δρόμου.

.....

13. Σπουδαία νέα! Η τάξη μας θα λάβει μέρος στον Πανελλήνιο Διαγωνισμό Μαθητικών Ταινιών Μικρού Μήκους. Επιλέγουμε μία σκηνή από τα διηγήματα που δημιουργήσαμε στο ΒΜ και τη μετατρέπουμε σε κινηματογραφικό σενάριο!
14. Τελικά, γιατί μας αρέσουν οι ταινίες; Δημιουργούμε ένα έντυπο ή ψηφιακό πληροφοριογράφημα αναφέροντας πέντε δικούς μας λόγους. Αναρτούμε τις δημιουργίες μας στην ιστοσελίδα της τάξης.

Κείμενο
Σενάριο ταινίας μικρού
μήκους «Σ' έναν
συνοριακό σταθμό»

Εφαρμογή
Κειμενογράφος
για συγγραφή σεναρίου

15. Και τώρα που τελειώσαμε...

...μας είναι εύκολο να...	Εννοείται!	Έτσι κι έτσι...	Λίγη βοήθεια, παρακαλώ;
...χρησιμοποιούμε σχήματα λόγου;			
...αναγνωρίζουμε διαφορετικά είδη εξαρτημένων προτάσεων;			
...εντοπίζουμε και να χρησιμοποιούμε υπερώνυμα και υπώνυμα;			
...ερμηνεύουμε τη σημασία των σημείων στίξης;			
...χρησιμοποιούμε επιρρήματα όπου χρειάζεται;			
...μετατρέπουμε τον ευθύ σε πλάγιο λόγο και το αντίστροφο;			
...χρησιμοποιούμε τους σωστούς τύπους επιθέτων στον λόγο μας;			

Πόσο
διαφέρουν
τα ελληνικά
μας;

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ
να διακρίνουμε τα
χαρακτηριστικά
των διαλέκτων

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ
λεκτικές
πράξεις για να
επικοινωνήσουμε

ΕΜΠΛΟΥΤΙΖΟΥΜΕ
το λεξιλόγιό μας με
σύνθετες λέξεις

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ
σχήματα λόγου
σε λογοτεχνικά
κείμενα

7.1 Πώς το λέμε αλλιώς;

Στην υποενότητα αυτή:

- διακρίνουμε διαφορές στην προφορά και το λεξιλόγιο σε διαφορετικές διαλέκτους
- επικοινωνούμε χρησιμοποιώντας κατάλληλα για την περίπτωση γλωσσικά μέσα
- γνωρίζουμε πώς λειτουργούν διαφορετικά σχήματα λόγου

1. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από διαφορετικές διαλέκτους της Στήλης Α΄ με αυτές της Στήλης Β΄.

Στήλη Α΄: Διάλεκτοι	Στήλη Β΄: Κοινή Νεοελληνική
calimera	θα κάτω
τω σπιτιώ	το στόμα
πλύννισκε	αγατούν
το στόμαν	καλημέρα
αγαπούσιν	τους ανθρώπους
τσι ανθρώπους	των σπιτιών
θα κάσου	πλένε

Βίντεο
Η αλεπού και
ο κόρακας
στη διάλεκτο
των ελληνόφωνων
περιοχών της Κάτω
Ιταλίας

2. Τοποθετούμε τις λέξεις της στήλης Α΄ στις πινακίδες των περιοχών όπου τις συναντάμε. Συμβουλευόμαστε το Βιβλίο μας, για να επιβεβαιώσουμε τις επιλογές μας.

ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑ

ΚΡΗΤΗ

ΚΥΠΡΟΣ

3. Διαβάζουμε προσεκτικά τα παρακάτω κείμενα.

Κείμενο

1

Του πιδούδ' μι ντ πίτα

Ένα Σάββατο, η παππούς πήγαινε στο χουράφι που είχε του μπουστάν. Η γιαγιά έκατσι στου σπίτι κι έφτιασιν μια μιγάσαλ' πίτα. Φώναξι του πιδούδ' (παιδάκι) και του είπι να ντ' πάει στου παππού. Δεν ήξηρι καλά του δρόμου, αλλά όταν η γιαγιά του ρώσιν ντράπκιν να πει ότι δεν ξιέρ'. Δεν ήθηλι να πάει ντ' πίτα η γιαγιά, για να μη κουραστεί. Αλλά ήθηλι και να πάει αυτός για να χυρίσει μαζί μι του παππού.

μπουστάν: μπουστάνι: *χωράφι με καρπούζια ή πεπόνια*

Αθηνά Κυριάκου-Σαρακενίδου, *Παραδοσιακά παραμύθια του Ελληνισμού*, eBooks4Greeks (Κολινδρός Πιερίας, Μακεδονία)

Κείμενο
**Παραμύθι με τίτλο
Του πιδούδ' μι ντ πίτα**

Κείμενο

2

Τα εργόχειρα

«Σε μικρή ηλικία εμαθαίναμε στο σκολειό να κεντούμε. Κρατούσαμε τα υφάσματά μας, τα κεντήματά μας... Στο διάλειμμα δεν επαίζαμε μηδέ κάναμε κάτι άλλο. Μόνο εργόχειρα ήτονε εκείνο το καιρό. Αν και ήμαστονε μικιές, εκάναμε εργόχειρα. Μόνο τσι Κυριακές θε να βγούμενε στι εξοχές. Ήντ' άλλο να θυμηθώ, καμάρι μου... Είμαι χραι πια και ξεχνώ τα».

Αμαλία Γενεράλη-Παπαδάκη, Απομαγνητοφώνηση αφήγησης, Πρινές Ρεθύμνου

Παρουσίαση
**Χαρακτηριστικά των
βόρειων διαλέκτων**

- Τι σας κάνει εντύπωση στις υπογραμμισμένες λέξεις των κειμένων;
- Ποιο από τα δύο κείμενα σάς ήταν πιο εύκολο να καταλάβετε; Για ποιον λόγο;
- Ποιες διαφορές εντοπίζουμε στα κείμενα σε σχέση με τη γλώσσα που χρησιμοποιούμε εμείς καθημερινά; Δίνουμε 4 ενδεικτικά παραδείγματα.

Στήλη Α Λέξεις-Κείμενο 1	Στήλη Β Κοινή Νεοελληνική	Στήλη Α Λέξεις -Κείμενο 2	Στήλη Β Κοινή Νεοελληνική
1.		1.	
2.		2.	
3.		3.	
4.		4.	

4. Υπογραμμίζουμε με πράσινο χρώμα τις λέξεις που πιστεύουμε ότι ανήκουν σε διαλέκτους.

ο σαπούνιν   γράφομε   τω κοπελιώ   τα μάτια   kalòs irtate   το πηγάδ'
 χθες   το χερ'   παίζουν   τω σπιτιώ   κάνομε   το βουνόν   ήλεγα   θέλουv

• Γράφουμε στη Στήλη Β' όσες από τις παραπάνω λέξεις του πλαισίου ταιριάζουν με τα χαρακτηριστικά των διαλέκτων της Στήλης Α'.

Στήλη Α'	Στήλη Β'
Αποβάλλεται το -ι	το χερ'
Χρήση της κατάληξης -όμε στο α' πληθυντικό πρόσωπο του Ενεστώτα	
Αποβολή του τελικού -v της γενικής πληθυντικού	
Χρήση του τελικού -v στην ονομαστική ενικού των ουσιαστικων	

5. Στο Βιβλίο μας μελετήσαμε την αφίσα για τον κορωνοϊό με οδηγίες για την προστασία μας στην κυπριακή διάλεκτο. Συνεργαζόμαστε και γράφουμε την τελευταία οδηγία της αφίσας στην Κοινή Νεοελληνική.

Κυπριακή: *Αv έσεις συμπτώματα, όπως της χρίπτης, βαώθου έσσω, μεv πάεις εις τες πρώτες βοήθειες ή στο νοσοκομείον, αλλά τηλεφώνα του γιατρού ή της γιάτριναις σου, ή πιάε τηλέφωνον στο 1420.*

Κοινή Νεοελληνική:

.....
 .....

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

Ηχητικό
 Αης Γιώρκης

6. Διαβάζουμε το πλαίσιο που ακολουθεί. Χωριζόμαστε σε ομάδες και δίνουμε συμβουλές σε έναν συμμαθητή ή μία συμμαθήτριά μας που βλέπει πολλές ώρες τηλεόραση. Ποιον τρόπο θα επιλέγαμε και γιατί;

Για τις συμβουλές ή τις οδηγίες συχνά χρησιμοποιούμε:

- **προστακτική έγκλιση** (Πλένε τα χέρια σου!) και
- **υποτακτική έγκλιση** (Να πλένεις τα χέρια σου!) ή
- **ρήματα** όπως το *συμβουλεύω* (Σε συμβουλεύω να πλένεις συχνά τα χέρια σου.)

Τι άλλο, όμως, μπορούμε να κάνουμε με τα λόγια; Μπορούμε να ευχηθούμε, να εκφράσουμε τη συμπάθειά μας σε κάποιον/α, να απαγορεύσουμε κάτι, να ζητήσουμε μια χάρη...να...να...να...

7. Διαβάζουμε την αφίσα και απαντάμε στις ερωτήσεις:

Το Ερασιτεχνικό Θεατρικό Εργαστήρι Αρχαγγέλου Αστήρ παρουσιάζει τη θεατρική παράσταση *Θα σε κάμω δήμαρχο*. Πρόκειται για μια κωμωδία καταστάσεων στην αρχαγγελίτικη διάλεκτο για όλη την οικογένεια.

- Για ποια εκδήλωση μάς πληροφορεί η συγκεκριμένη αφίσα; Ποιος τη διοργανώνει, πού και πότε;
- Γιατί ο τίτλος είναι *Θα σε κάμω δήμαρχο* και όχι *Θα σε κάνω δήμαρχο*;
- Γιατί μπορεί να επέλεξε η θεατρική ομάδα να χρησιμοποιήσει τη διάλεκτο της περιοχής της;
- Μπορούμε να μαντέψουμε ποια μπορεί να είναι η υπόθεση του θεατρικού έργου;

Γράφημα
Ταξίδι στον
Αρχάγγελο Ρόδου

Στις υποσχέσεις χρησιμοποιούμε συνήθως:

- μέλλοντα (Θα έρθω.)
- το ρήμα υπόσχομαι + υποτακτική έγκλιση (Υπόσχομαι να έρθω.)

Ας δούμε και άλλα παραδείγματα:

Θα σας φτιάξω το γλυκό που σας αρέσει!

Υπόσχομαι να μη ξαναφωνάξω στη μικρή μου αδερφή!

Τι άλλο μπορούμε να κάνουμε με τα λόγια; Βλέπουμε τα παραδείγματα:

Αθώς ο κατηγορούμενος!

Σε κάνω υπεύθυνο της βιβλιοθήκης!

Τελικά, τα πάντα μπορούμε να κάνουμε με τα λόγια!

8. Ποια λεκτική πράξη ταιριάζει σε κάθε περίπτωση; Συνεργαζόμαστε με τον/την διπλανό/ή μας και συμπληρώνουμε τον πίνακα:

έπαινος, απαγόρευση, συμβουλή, υπόσχεση, δήλωση, παράκληση, διαταγή, ευχή

Να διαβάζεις προσεκτικά το κείμενο.	Σε παρακαλώ, προσπάθησε να μείνεις ψύχραιμος.	Απαγορεύεται η διέλευση των οχημάτων.	Συγχαρητήρια για την προσπάθειά σου!
Θα σας φτιάξω κουλουράκια την επόμενη φορά που θα έρθω!	Να σας ζησει το νεογέννητο!	Εεεε, μα πια! Παραιτούμαι! Δεν αντέχω άλλο!	Πήγαινε αμέσως στο Γραφείο της Διευθύντριας.

9. Παιχνίδι ρόλων! Η Διεύθυνση του σχολείου μάς έδωσε την άδεια να οργανώσουμε τη χιορτή της αποφοίτησής μας. Ποια παιδιά από την τάξη μας θα αναλάβουν τη διοργάνωση; Δημιουργούμε διαλόγους χρησιμοποιώντας ρήματα όπως **αναλαμβάνω, υπόσχομαι, παραιτούμαι και επιλέγουμε τους/τις εκπροσώπους μας.**

Οι λέξεις, εκτός από την πρώτη τους σημασία, έχουν και πολλές άλλες, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται διάφοροι λεκτικοί τρόποι για να εκφράσουμε κάτι. Οι λεκτικοί αυτοί τρόποι ονομάζονται **σχήματα λόγου** και εμφανίζονται τόσο στην ποίηση όσο και στην πεζογραφία.

Το σχήμα της **προσωποποίησης** δημιουργείται, όταν αποδίδουμε ανθρώπινες ιδιότητες σε: **α)** έμψυχα, **β)** άψυχα ή **γ)** αφηρημένες έννοιες.

Παράδειγμα:
Κλαίνε τα δέντρα
κλαίνε και τα βουνά

Το σχήμα της **επανάληψης** δημιουργείται, όταν δύο ή περισσότερες προτάσεις στη σειρά αρχίζουν με την ίδια λέξη.

Παράδειγμα:
Αργά ντυθεί, **αργά** αλλαχτεί,
αργά να πάει το γιόμα
(δημοτικό τραγούδι,
Της Άρτας το γεφύρι)

Το σχήμα της **υπερβολής** δημιουργείται, όταν μια λέξη ή φράση ξεπερνά το πραγματικό και συνηθισμένο, για να προκαλέσει ισχυρή εντύπωση.

Παράδειγμα:
Κι από τη θλίψη την πολλή
και **οι πέτρες εραγίσαν**
(δημοτικό τραγούδι)

10. Ας διαβάσουμε το κείμενο που ακολουθεί για να γνωρίσουμε τρία από τα πολλά σχήματα λόγου που υπάρχουν στη γλώσσα μας.

Κείμενο

3

Ήλιε μου, ίντα σου' καμα

Ήλιε μου, ίντα σου 'καμα, ήλιε μου, ίντα σου'καμα
ήλιε μου, ίντα σου 'καμα και πας να βασιλέψεις;
Τούρνα, τούρνα, τούρνα μας έπιασε φουρτούνα.
Κι αφήνεις με στα σκοτεινά, κι αφήνεις με
5 στα σκοτεινά
κι αφήνεις με στα σκοτεινά και πας αλλού να φέξεις.
Ήλιε μου, στο βασιλεμό θε να σου παραγγείλω
να πάεις να μου χαιρετάς τον ακριβό μου κρίνο.
Ήλιε μου, στο βασιλεμό περίμενε λιγάκι
10 να στείλω στην αγάπη μου ένα γαριφαλάκι.

Από το αρχείο του Καλλιτεχνικού Συλλόγου
Δημοτικής Μουσικής Δόμνας Σαμίου

Ικάριο Πέλαγος

- Ποια σχήματα λόγου εντοπίζουμε στους παρακάτω στίχους:

ΣΤΙΧΟΙ	ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ
Κι αφήνεις με στα σκοτεινά, κι αφήνεις με στα σκοτεινά	
Ήλιε μου, να πάεις να μου χαιρετάς...	

11. Αντιστοιχίζουμε τις εκφράσεις με τα σχήματα λόγου.

Στήλη Α΄

- Κόσμε πικρέ, κόσμε γλυκέ, κόσμε φαρμακωμένε ●
- Κλαίνε τα δέντρα, κλαίνε και τα βουνά ●
- Έχω πάει χιλιάδες φορές σε αυτό το μέρος ●
- Φώναξε τόσο δυνατά που ακούστηκε ως την άκρη του κόσμου ●

Στήλη Β

- Προσωποποίηση
- Υπερβολή
- Επανάληψη

12. Μαντιναδομαχίες! Δίνεται ο πρώτος στίχος και εμείς συμπληρώνουμε τον δεύτερο. Συνεχίζουμε να φτιάχνουμε μαντινάδες μέχρι τελικής πτώσης!

Φιλία λέξη εύκολη με λόγια να την πούμε

.....

Φεγγάρι, φεγγαράκι μου που στα ψηλά φωτίζεις

.....

13. Σε ποια άλλα στοιχεία της φύσης μπορούμε να δώσουμε ανθρώπινες ιδιότητες; Στα αστέρια; Στα βουνά; Γράφουμε ποιηματάκια χρησιμοποιώντας διαφορετικά σχήματα λόγου. Ύστερα, τα τοποθετούμε σε πίνακα της τάξης μας.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Εξερεύνηση
Μαντινάδες

7.2 Ίντα 'ν που λαλείς;

Στην υποενοότητα αυτή:

- διαβάζουμε παραμύθια γραμμένα σε διαλέκτους
- μαθαίνουμε πώς να εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας με σύνθετες λέξεις

1. Παρατηρούμε το εξώφυλλο του βιβλίου και απαντάμε στις ερωτήσεις:

- Ποιος είναι ο τίτλος του βιβλίου; Ποιες πληροφορίες μάς δίνει το εξώφυλλό του;
- Γιατί στην εικονογράφηση, άραγε, επιλέχθηκε ένα παχόνι; Αναζητούμε σχετικές πληροφορίες στο διαδίκτυο για τη Ρόδο.

Ο Αρχάγγελος είναι ένα όμορφο χωριό που απέχει 30 χιλιόμετρα από την ξακουστή πόλη της Ρόδου.

Οι κάτοικοί του θα σε καλωσορίσουν με τη φράση: *Πώς σε λόσε;* που σημαίνει *Πώς σε λένε;*

Ηχητικό
Τα 7 κατσικάκια

- Διαβάζουμε το απόσπασμα από το γνωστό παραμύθι *Τα 7 κατσικάκια* στ' Αρχαγγελίτικα.

Τα 7 κατσικάκια

Πήγαν λοιπόν και τον εβρήκασι ξαπλωμένο δίπλα σε ένα ποτάμι που ήταν **καλοφαγωμένος** αυτός και εξάπλωσε να κοιμηθεί και να ευφρανθεί. Τότες, η μητέρα είπε στο κατσικάκι να πάει να φέρει κλωστή και βελόνα από το σπίτι και ψαλίδι.

Χρυσάνθη Κόζα, *Ευτό το παραμύθι που είπα ήτο του...* ΛΟΓΟ_ΤΥΠΟ.

- Θυμόμαστε την υπόθεση του παραμυθιού; Τι έκανε ο λύκος; Η λέξη **καλοφαγωμένος** από ποιες λέξεις αποτελείται;
- Το βιβλίο απευθύνεται μόνο σε όσους/ες γνωρίζουν την αρχαγγελίτικη διάλεκτο;
- Μπορούμε να βρούμε το ίδιο παραμύθι γραμμένο σε άλλες διαλέκτους; Παρουσιάζουμε το αντίστοιχο ή άλλο απόσπασμα στην τάξη μας.

Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας με τη βοήθεια σύνθετων λέξεων! Βλέπουμε τα παραδείγματα.

ανεβαίνω (α' συνθετικό) + κατεβαίνω (β' συνθετικό) = *ανεβοκατεβαίνω*

πόδι (α' συνθετικό) + σφαίρα (β' συνθετικό) = *ποδόσφαιρο*

πέντε (α' συνθετικό) + όμορφη (β' συνθετικό) = *πεντάμορφη*

Προσοχή! Όταν το α' συνθετικό είναι κλιτή λέξη, ενώνω τα δύο συνθετικά με το συνδετικό φωνήεν - ο -, το οποίο δεν προέρχεται από κανένα από τα δύο συνθετικά.

νύχτα + πουλί = *νυχτ - ο - πουλί*

ανάβω + σβήνω = *αναβ - ο - σβήνω*

Κάποιες φορές, όμως, δεν χρειάζεται:

άγριος + άνθρωπος = *αγριάνθρωπος*

2. Σχηματίζουμε σύνθετες λέξεις συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα:

α' συνθετικό	β' συνθετικό	Σύνθετη λέξη
βιβλίο	θήκη	
μεγάλος	καρδιά	
άγριο	λουλούδι	
ντομάτα	σαλάτα	
ανοίγω	κλείνω	
πηγαίνω	έρχομαι	
τυρί	πίτα	
αλάτι	πιπέρι	

3. Γράφουμε τις υπογραμμισμένες λέξεις του παρακάτω κειμένου αναλύοντάς τις στα συνθετικά τους μέρη, όπως το παράδειγμα:

Αν βρεθείτε στο νησί της Ρόδου, αξίζει να επισκεφτείτε τον λόφο Φιλερήμου για να δείτε τα πολύχρωμα παγόνια και να απολαύσετε ένα υπέροχο ηλιοβασίλεμα, την ώρα που τα χρώματα του ήλιου θα ενώνονται με το βαθυγάλανο της θάλασσας. Καθώς ανηφορίζετε προς τον λόφο της Φιλερήμου, μη χάσετε την ευκαιρία να πάτε στο καταπράσινο δάσος με αρωματικούς θάμνους, πλατύφυλλα δέντρα και πεύκα, μέχρι να φτάσετε στα δύο παρεκκλήσια του Προφήτη Ηλία. Οι κάτοικοι αγαπούν πολύ τα παγόνια, τα περιποιούνται και φροντίζουν, ώστε ο χώρος τους να παραμένει πεντακάθαρος.

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

Σύνθετη λέξη	α' συνθετικό	β' συνθετικό
πεντακάθαρος	πέντε	καθαρός

4. Ποιο είναι το ταίρι μου; Ενώνουμε τις λέξεις στις στήλες και δημιουργούμε νέες λέξεις.

Στη γλώσσα μας υπάρχουν και σύνθετα που αποτελούνται από *επίθετο + ουσιαστικό* ή *ουσιαστικό + ουσιαστικό* σε γενική πτώση. Είναι εκφράσεις που έχουν παγιωθεί και έχουν αποκτήσει μία ιδιαίτερη σημασία. Έτσι, η *παιδική χαρά* δε σημαίνει η χαρά των παιδιών, αλλά ο τόπος όπου παίζουν τα παιδιά.

Δείτε και αυτό!

Κάποιες λίγες λέξεις σχηματίζονται στην ελληνική με περισσότερα από δύο συνθετικά: *Ωτορινολαρυγγολόγος* (ώρα + ρις+ λάρυγγας+ λόγος)

☐ λαϊκή	αγορά	λαϊκή αγορά
☐ πλυντήριο	οθόνη	
☐ ζώνη	δίσκος	
☒ σκληρός	μάχης	
☒ μικρή	πιάτων	
☒ έξοδος	κινδύνου	
☒ άρμα	ασφαλείας	
☒ φακοί	θαύμα	
☒ παιδί	επαφής	

5. Φτιάχνουμε κλήρους και πάνω τους γράφουμε τα συνθετικά *μεγάλος, πολύς, καλός*. Χωριζόμαστε σε 3 ομάδες, διαλέγουμε από έναν κλήρο και γράφουμε σε ένα χαρτί όσες περισσότερες σύνθετες λέξεις μπορούμε με το συνθετικό που μας έτυχε. Στη διάθεσή μας έχουμε 10 λεπτά!

Εξερεύνηση
Η σύνθεση
των λέξεων

Μαθαίνουμε περισσότερα για τις προθέσεις...

αντί, για, δίχως, εναντίον, εξαιτίας, έως, κατά, λόγω, με, μετά, μεταξύ, μέχρι, παρά, πριν, προς, σαν, σε, χωρίς, ως

Τι **με** ρωτάς συνέχεια τα ίδια και τα ίδια;

Εδώ η λεξούλα **με** δεν είναι πρόθεση!
Τι είναι;

Πολλές φορές, χρησιμοποιούμε στον λόγο μας προθέσεις που προέρχονται από παλιότερες μορφές της γλώσσας μας.

Αυτές είναι:

δια, εκ, επί, εν, περί, προ, υπέρ, υπό, ανά

6. Συμπληρώνουμε τα κενά των προτάσεων επιλέγοντας την κατάλληλη πρόθεση:

- Ποιος ..... σας θα παρουσιάσει πρώτος την εργασία για τις διαλέκτους;
- ..... λίγο να γίνει δυστύχημα!
- Έσπασε το ποτήρι ..... της βιασύνης του.
- Θα τον επισκεφτώ ..... το σχολείο.
- Μας υποδέχτηκαν ..... μεγάλη χαρά.
- ..... μας πρέπει να υπάρχει ειλικρίνεια.

7. Στο παρακάτω κείμενο υπογραμμίζουμε προθέσεις από παλαιότερες μορφές της γλώσσας μας.

5
10

Οι κρητικοί χοροί λένε ότι είναι από τους πιο δύσκολους στην Ελλάδα, μαζί με τους ποντιακούς, υπό την έννοια ότι έχουν πολλά βήματα και περίτεχνες φιγούρες. Εμείς εδώ, στην Κρήτη, είμαστε υπέρ του να μαθαίνουν τα παιδιά από μικρά τους χορούς του τόπου τους. Ανά 100 μέτρα θα δείτε και μια σχολή παραδοσιακών χορών. Επί της ουσίας, με τον χορό κάθε λαός δείχνει τα συναισθήματά του.

Κείμενο της συγγραφικής ομάδας

7.3 Ποια είναι τελικά η αξία των διαλέκτων;

Στην υποεπένεση αυή μαθαίνουμε:

- να συνδυάζουμε λέξεις στο κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον
- πώς κλίνονται και χρησιμοποιούνται τα επίθετα σε -ων/-οντος και -ων/-όνος

1. Ανοίγουμε το λεξικό μας, ψηφιακό ή έντυπο, και βρίσκουμε τη βασική σημασία του ρήματος *παίρνω*. Τι θα συμβεί αν το συνδυάσουμε με άλλες λέξεις; Εξακολουθεί να έχει την ίδια σημασία;

Λέμε: *παίρνω τηλέφωνο, παίρνω καινούργια τσάντα*. Μπορούμε, όμως, να πούμε *παίρνω μυαλό*;

2. Στο κείμενο που ακολουθεί θα συναντήσουμε τα ρήματα *φέρνω* και *έχω*. Προσέχουμε με ποιες λέξεις έχουν συνδυαστεί και τι σημαίνουν.

Κείμενο

1

Κοτάς να παίξεις;

Η Ντοπιολαλιά είναι ένα νέο επιτραπέζιο παιχνίδι που **φέρει στο σήμερα** με τον πιο διασκεδαστικό τρόπο την ιστορία, την παράδοση, τα διάφορα τοπωνύμια, την ιδιαίτερη γαστρονομία, τα τραγούδια, τα ήθη και τα έθιμα ξεχωριστών τόπων και ανθρώπων της Ελλάδας. Οι λαλιές είναι ζωντανές. Το παιχνίδι παίζεται είτε ατομικά είτε σε ομάδες και περιλαμβάνει κάρτες ερωτήσεων και κάρτες πλοκής που συντελούν στην εξέλιξη του παιχνιδιού. Οι κάρτες ερωτήσεων έχουν πρόντους, οι οποίοι αθροίζονται στο τέλος, ώστε να βρεθεί ο νικητής. [...] «Λίγες φορές δίνεται η ευκαιρία να ενωθούν ουσιαστικά και να διασκεδάσουν μαζί άνθρωποι από διαφορετικές γενιές. Μέσα από τη Ντοπιολαλιά, όλη η οικογένεια, οι παππούδες, οι γιαγιάδες, τα εγγόνια **έχουν την ευκαιρία** να ανταλλάξουν γνώσεις μέσα από μια ψυχαγωγική διαδικασία», λέει ο κ. Παναγιωτόπουλος.

Μαριλίνα Γερασίμου, εφημ. *Καθημερινή*, 2021

- Εσείς τι είδους επιτραπέζια παιχνίδια παίζετε;
- Σας αρέσουν τα επιτραπέζια παιχνίδια με λέξεις;
- Θα επιλέγατε ένα επιτραπέζιο παιχνίδι με λέξεις σε διαλέκτους;

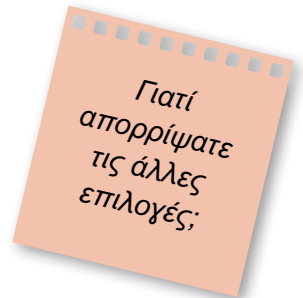
3. Διαβάζουμε προσεκτικά τις φράσεις και τσεκάρουμε αν θεωρούμε ότι είναι σωστός ο συνδυασμός των λέξεων, αν δε μας ταιριάζουν και , αν δεν είμαστε σίγουροι/ες αν μπορούμε να πούμε αυτή τη φράση.

			
δίνω κιλά			
χάνω κιλά			
δίνω θάρρος			
ξινή αλήθεια			
άσπρη ζωή			
μαύρη ζωή			
βαθύς ύπνος			
ρηχός ύπνος			

4. Συμπληρώνουμε τα κενά με το ρήμα που ταιριάζει και διαβάζουμε:

- Κάθε βράδυ.....τηλέφωνο τον παππού και τη γιαγιά μου στο χωριό.
α. παίρνω, β. δίνω, γ. ρίχνω
- Μη ..... πάντα αντιρρήσεις σε ό,τι σου λένε οι γονείς σου!
α. φέρνεις, β. δίνεις, γ. δείχνεις
- ..... μια ματιά στο φαγητό, σε παρακαλώ. Δε θέλω να καεί!
α. Βάλε, β. Ρίξε, γ. Άφησε
- Χθες ..... κουβέντα με τους καινούργιους μας γείτονες.
α. δείξαμε, β. δώσαμε, γ. πιάσαμε
- .....μουαλό μετά από το ατύχημα που είχε...
α. Έπιασε, β. Έβαλε, γ. Πήρε

5. Δημιουργούμε εκφράσεις! Δυο φίλοι/ες συζητούν για ένα στοίχημα που έβαλαν στο σχολείο. Συνδυάζουμε τα ρήματα **δίνω, κάνω, έχω, βάζω** με τα ουσιαστικά **ανάγκη, αρχή, λόγο, στοίχημα, θάρρος, τα κλάματα** και σχηματίζουμε αστείους διαλόγους. Διαβάζουμε τις δημιουργίες μας στην τάξη και ψηφίζουμε τον πιο πρωτότυπο διάλογο!

6. Στο Βιβλίο μας διαβάσαμε ενδιαφέρουσες συνεντεύξεις για τη σημασία των διαλέκτων. Στον παρακάτω πίνακα, μελετάμε την κλίση του επιθέτου *ο ενδιαφέρων*, η *ενδιαφέρουσα*, το *ενδιαφέρον* και άλλων επιθέτων που προέρχονται από την αρχαία ελληνική.

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο ενδιαφέρων	η ενδιαφέρουσα	το ενδιαφέρον
Γεν.	του ενδιαφέροντος	της ενδιαφέρουσας	του ενδιαφέροντος
Αιτ.	τον ενδιαφέροντα	την ενδιαφέρουσα	το ενδιαφέρον
Κλ.	(ενδιαφέρων)	(ενδιαφέρουσα)	(ενδιαφέρον)
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι ενδιαφέροντες	οι ενδιαφέρουσες	τα ενδιαφέροντα
Γεν.	των ενδιαφερόντων	των ενδιαφερουσών	των ενδιαφερόντων
Αιτ.	τους ενδιαφέροντες	τις ενδιαφέρουσες	τα ενδιαφέροντα
Κλ.	(ενδιαφέροντες)	(ενδιαφέρουσες)	(ενδιαφέροντα)

Ενικός αριθμός			
Ον.	ο ευγνώμων/-ονας	η ευγνώμων	το ευγνώμον
Γεν.	του ευγνώμονος/-ονα	της ευγνώμονος	του ευγνώμονος
Αιτ.	τον ευγνώμονα	την ευγνώμονα	το ευγνώμον
Κλ.	(ευγνώμων)	(ευγνώμων)	(ευγνώμον)
Πληθυντικός αριθμός			
Ον.	οι ευγνώμονες	οι ευγνώμονες	τα ευγνώμονα
Γεν.	των ευγνωμόνων	των ευγνωμόνων	των ευγνωμόνων
Αιτ.	τους ευγνώμονες	τις ευγνώμονες	τα ευγνώμονα
Κλ.	(ευγνώμονες)	(ευγνώμονες)	(ευγνώμονα)

Βίντεο
Επίθετα σε
-ων,-ουσα,-ον

7. Διαλέγουμε τη σωστή απάντηση από το πλαίσιο και τη γράφουμε δίπλα από κάθε ερώτηση:

αλλόφρον επιλαχόντα εμπειρογνώμονα ενδιαφέρουσα μέλλουσα αγνώμονα φλέγον

Πώς θα χαρακτηρίζαμε:

- μία συζήτηση με μεγάλο ενδιαφέρον; .....
- κάποιον/α που δεν δείχνει ευγνωμοσύνη; .....
- τη γυναίκα που πρόκειται να γίνει σύντομα μητέρα; ..... μητέρα
- ένα ζήτημα μεγάλης σημασίας; .....
- το πλήθος που βρίσκεται σε έξαλλη κατάσταση; .....
- κάποιον που δεν έχει επιλεγεί από τους πρώτους σε έναν διαγωνισμό, αλλά έχει πιθανότητες να συμπεριληφθεί αν βρεθεί κενή θέση; .....
- αυτόν που έχει εξειδικευμένες γνώσεις και εμπειρία σε ένα θέμα; .....

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Κουίζ στις
διαλέκτους**

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Τα επίθετα σε
-ων, -ουσα, -ον**

8. Λοιπόν, πώς τα πήγαμε σε αυτή την ενότητα;

Μας είναι εύκολο να...	Εννοείται!	Έτσι κι έτσι...	Λίγη βοήθεια, παρακαλώ;
διακρίνουμε διαφορές στην προφορά και το λεξιλόγιο σε διαφορετικές διαλέκτους;			
συνδυάζουμε λέξεις στο κατάλληλο γλωσσικό περιβάλλον;			
κλίνουμε επίθετα σε ων/-οντος και -ων/-ονος και να τα χρησιμοποιούμε στον λόγο μας;			
διαβάζουμε και να κατανοούμε παραμύθια γραμμένα σε διαλέκτους;			
σηματίζουμε και να αναγνωρίζουμε σύνθετες λέξεις;			

Πώς επιδρά
ο χρόνος στη
γλώσσα;

ΜΑΘΑΙΝΟΥΜΕ
για την κλίση
λόγιων ρημάτων

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕ
προτάσεις με τα
όπως και όπου

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ
τα γλωσσικά
δάνεια

8.1 Μιλάμε και γράφουμε όπως παλιά;

Στην υποενότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς αλλάζει η γλώσσα μας στην προφορά και τη γραφή
- πώς να κλίνουμε και να γράφουμε σωστά τα ρήματα σε -ώμαι και -ούμαι

1. Στην υποενότητα 8.1. εντοπίσαμε βασικές αλλαγές που συμβαίνουν στη γλώσσα με το πέρασμα του χρόνου. Διαβάζουμε πάλι το Κείμενο 1 και συμπληρώνουμε Σ (σωστό) ή Λ (λάθος) δίπλα στις προτάσεις. Συζητάμε για τις αλλαγές αυτές στην τάξη.

- Η αρχαία γλώσσα είχε την ίδια προφορά με τη σημερινή. [.....]
- Το αρχαίο γράμμα δ προφερόταν διαφορετικά από τον φθόγγο που προφέρουμε σήμερα όταν γράφουμε δ. [.....]
- Η προφορά της γλώσσας μπορεί να αλλάξει πιο γρήγορα από τη γραφή. [.....]

2. Παρατηρούμε την εικόνα και την πηγή της: Ποιο είδος γραφής χρησιμοποιείται σε αυτή; Πώς είναι γραμμένα τα γράμματα;

Hans Eideneier. Μεσαιωνικές ιστορίες ζώων. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

3. Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο για τις αλλαγές που παρατηρούνται στη γλώσσα μας.

Κείμενο

1

Λειτουργίες και εξέλιξη της γλώσσας

Λέμε συχνά ότι η γλώσσα είναι όργανο επικοινωνίας και με αυτό εννοούμε ότι χρησιμοποιείται από τους ανθρώπους μιας ομόγλωσσης κοινότητας για να αντάλλασουν πληροφορίες και για να κατανοεί ο ένας τον άλλο. Τα νέα ελληνικά π.χ. χρησιμοποιούνται από μας για να επικοινωνούμε μεταξύ μας.

5 Εκτός όμως από τη λειτουργία της επικοινωνίας, που είναι βασική, η γλώσσα χρησιμεύει ως μέσο για να εκφραστεί ο άνθρωπος, δηλαδή για να δώσει μορφή και να αναλύσει αυτό που αισθάνεται, ευχάριστο ή δυσάρεστο, χωρίς να ενδιαφέρεται τη στιγμή εκείνη για την ύπαρξη ή για τις αντιδράσεις των ακροατών και, τελικά, χωρίς να έχει την επιθυμία να ανακοινώσει κάτι [...].

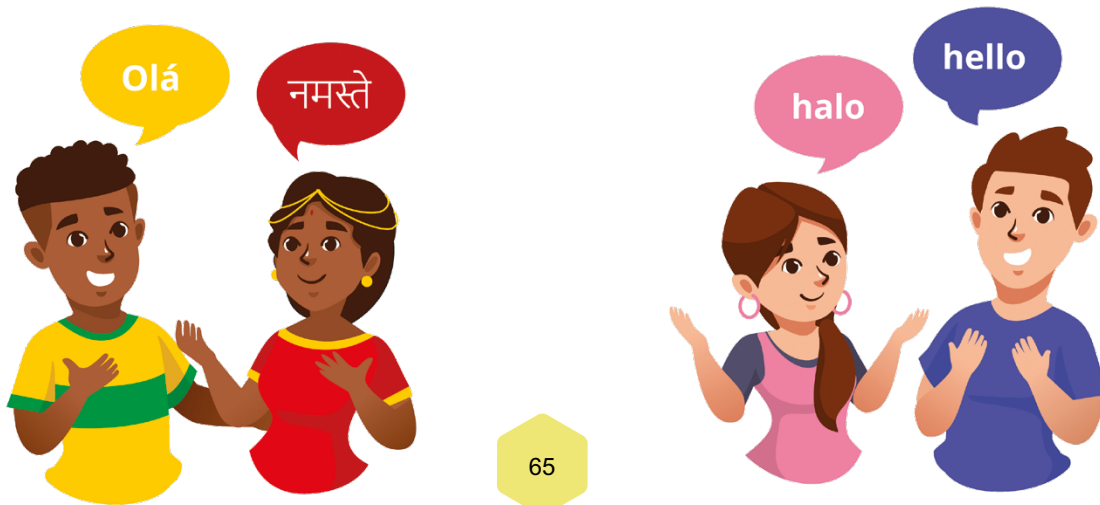
10 Επίσης, ακούμε συχνά ότι όλες οι ομιλούμενες γλώσσες διαρκώς εξελίσσονται. Αυτό είναι ευνόητο, εφόσον, όπως είπαμε, η γλώσσα παραμένει βασικά όργανο επικοινωνίας του ανθρώπου. Με την πάροδο του χρόνου οι ανθρώπινες σχέσεις μεταβάλλονται και νέες έννοιες έρχονται να πλουτίσουν την εμπειρία του ανθρώπου• η γλώσσα για να εκφράσει αυτές τις σχέσεις και για να δηλώσει τις νέες έννοιες, πρέπει να αποκτήσει νέα εκφραστικά μέσα.

Δημήτρης Τομπαΐδης, *Επιτομή της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας*.
Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

- Ποιες είναι οι λειτουργίες της γλώσσας, σύμφωνα με το κείμενο; Υπογραμμίζουμε τα σχετικά σημεία και συζητάμε στην τάξη για τους λόγους που οι γλώσσες αλλάζουν.
- Συζητάμε με πολύγλωσσους συμμαθητές και συμμαθήτριές μας. Ποιες αλλαγές παρατηρούν στις γλώσσες που χρησιμοποιούν;

4. Στο παραπάνω κείμενο συναντάμε το ρήμα της Β' συζυγίας *χρησιμοποιούμαι*. Μπορούμε να συμπληρώσουμε τους τύπους που λείπουν στον πίνακα που ακολουθεί;

Ρήματα σε -ούμαι	
Ενεστώτας	Παρατατικός
χρησιμοποιούμαι	χρησιμοποιούμουν
χρησιμοποιείσαι	
	χρησιμοποιούνταν
χρησιμοποιούμεστε	
	χρησιμοποιούσασταν
χρησιμοποιούνται	

Με τον ίδιο τρόπο κλίνονται και τα ρήματα **στερούμαι, επικαλούμαι, μιμούμαι, προηγούμαι, συνεννοούμαι, αποτελούμαι, αφαιρούμαι, εξαιρούμαι** κ.ά.

5. Η κλίση των ρημάτων της Β' συζυγίας θυμίζει την αρχαία ελληνική γλώσσα, γι' αυτό και ονομάζεται **λόγια**. Μάλιστα, κάποιες φορές, τα ρήματα της Β' συζυγίας εμφανίζουν και τον κανονικό τύπο σε -ιέμαι (π.χ. **περιπλανιέμαι** και **περιπλανώμαι**).

6. Αφού διαβάσουμε προσεκτικά την κλίση του ρήματος **εξαρτώμαι** στον Ενεστώτα, συμπληρώνουμε τον κατάλληλο τύπο των ρημάτων που δίνονται στις παρενθέσεις.

Ρήματα σε -ώμαι
Ενεστώτας
(εξαρτιέμαι) / εξαρτώμαι
(εξαρτιέσαι) / εξαρτάσαι
(εξαρτιέται) / εξαρτάται
(εξαρτιόμαστε) / εξαρτώμαστε
(εξαρτιέστε) / εξαρτάστε
(εξαρτιούνται) / εξαρτώνται

1. Δεν ξέρουμε αν θα πάμε εκδρομή αύριο.

.....

(γ' ενικό του ρήματος **εξαρτώμαι**) από τον καιρό.

2. Κανείς δεν σου .....

(γ' ενικό πρόσωπο του ρήματος **εγχυώμαι**) ότι θα πετύχεις στις εξετάσεις.

3. Οι άνθρωποι κάποιες φορές .....

(γ' πληθυντικό του ρήματος **κυβερνώμαι**) από ανάξιους πολιτικούς.

4. Τον βλέπω συχνά στη γειτονιά μας. Συχνάζει στην

πλατεία ή ..... / .....

(γ' ενικό του ρήματος **περιπλανώμαι / περιπλανιέμαι**) χωρίς λόγο.

7. Ποια από τα παρακάτω ρήματα κλίνονται όπως το *χρησιμοποιούμαι* και ποια όπως το *εξαρτώμαι* στην παθητική φωνή; Συμβουλευόμαστε τη γραμματική και το λεξικό μας, σχηματίζουμε την παθητική φωνή τους και τα γράφουμε στην αντίστοιχη στήλη.

*παραμελώ εξαρτώ εκτιμώ προπονώ συγκινώ προκαλώ
αναρτώ εξαπατώ καθοδηγώ*

Ρήματα σε -ώμαι	Ρήματα σε -ούμαι

*Εξερεύνηση
Εξαρτώμαι από
τη γραμματική*

*Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
Φλιπεράκι με τα ρήματα
σε -ώμαι / -ούμαι*

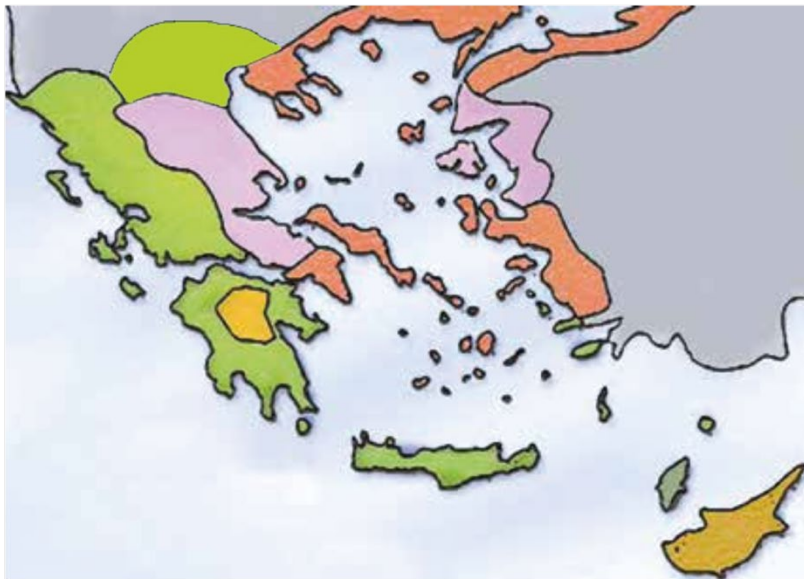
8. Συμπληρώνουμε τα κενά με το ρήμα της παρένθεσης στην παθητική φωνή του ενεστώτα. Πού θα μπορούσαμε να βρούμε ή να ακούσουμε αυτές τις προτάσεις;

- Από τη μετεωρολογική υπηρεσία .....
(εκτιμώ) ότι το Σαββατοκύριακο η θερμοκρασία θα ανέβει σε υψηλά για την εποχή επίπεδα.
- Οι κατηγορούμενοι δεν παραδέχονται την ενοχή τους,
..... (αρνούμαι) τα πάντα!
- Οι αποφάσεις του συμβουλίου .....
(εκτελώ) χωρίς καθυστέρηση.
- Η εκπομπή περιλαμβάνει και προσωπικές ιστορίες τις οποίες ..... (διηγούμαι)
οι πρωταγωνιστές τους.
- Το έγκλημα ..... (ερευνώ) από την αστυνομία.

9. Στην Ενότητα 7 μάθαμε ότι η νέα ελληνική γλώσσα έχει πολλές διαλέκτους. Υπήρχαν, άραγε, διάλεκτοι και σε παλαιότερες φάσεις της ελληνικής γλώσσας; Μελετάμε τον παρακάτω χάρτη στον οποίο εμφανίζονται οι διάλεκτοι της αρχαίας ελληνικής και απαντάμε στις ερωτήσεις:

Κατά την αρχαιότητα, δεν υπήρχε μια κοινή γλώσσα για όλες τις περιοχές του ελληνόφωνου κόσμου, όπως έχουμε σήμερα την Κοινή Νεοελληνική. Χρησιμοποιούνταν όμως πολλές διάλεκτοι.

- Δωρικές
- Αιολικές
- Ιωνική - Αττική
- Αρκαδο-κυπριακή
- Μακεδονική

Χάρτης
Διαδραστικός
χάρτης αρχαίων
ελληνικών διαλέκτων

- Ποια διάλεκτο μιλούσαν οι κάτοικοι της Πελοποννήσου;
- Σε ποιες περιοχές συναντάμε την Ιωνική-Αττική διάλεκτο;
- Σε ποια περιοχή της Ελλάδας η διάλεκτος των κατοίκων μοιάζει με αυτήν της Κύπρου;

Αναζητούμε σχετικές πληροφορίες από τα βιβλία της Ιστορίας μας και από το ψηφιακό υλικό της υποενότητας.

10. Χωριζόμαστε σε ομάδες και επιλέγουμε μία διάλεκτο της αρχαίας ελληνικής. Δημιουργούμε μία παρουσίαση και την παρουσιάζουμε στην τάξη. Συνοδεύουμε τα κείμενά μας με σχετικές φωτογραφίες και χρήσιμες πληροφορίες.

8.2 Πάμε ένα γλωσσικό ταξίδι στον χρόνο;

Στην υποεπένεότητα αυτή μαθαίνουμε:

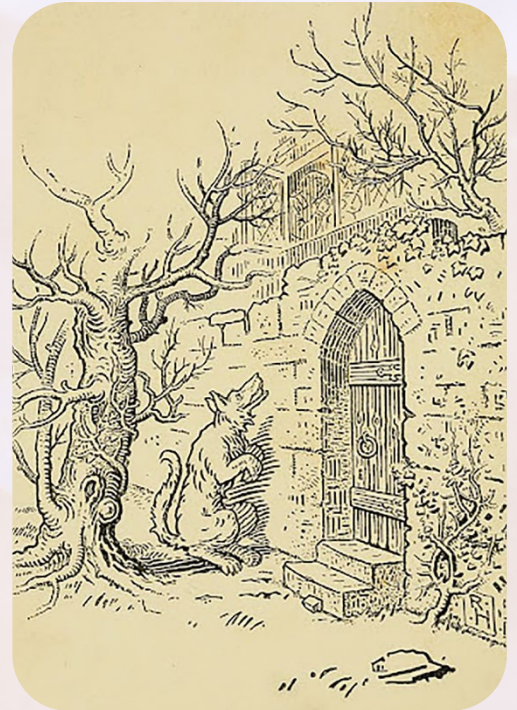
- ποια είναι τα χαρακτηριστικά των διδακτικών μύθων με ζώα
- πώς να κλίνουμε λόγια ρήματα με β'συνθετικό τα άγω, βάλλω, βαίνω, λαμβάνω
- πώς να διακρίνουμε συμπλέγματα συμφώνων νεοελληνικής και λόγιας προέλευσης

Κείμενο

1 Ο λύκος και η γριά

Ο Αίσωπος (7ος-6ος αι. π.Χ.) είναι ο διασημότερος από τους αρχαίους Έλληνες μυθοποιούς. Οι μύθοι του είναι ακόμη πολύ αγαπητοί, έχουν συχνά πρωταγωνιστές ζώα και μας μεταφέρουν ηθικά διδάγματα με απλό τρόπο. Σε αυτούς συχνά δεν αναφέρεται ο τόπος και ο χρόνος, γιατί έχουν διαχρονική αξία.

Ένας πεινασμένος λύκος τριγύριζε αναζητώντας τροφή. Φτάνοντας σε ένα σημείο, άκουσε κάποιο παιδί να κλαίει και μια γριά να του λέει: «Σταμάτα να κλαις' αλλιώς, τώρα αμέσως θα σε δώσω στον λύκο». Νομίζοντας λοιπόν ο λύκος ότι η γριά λέει αλήθεια, στάθηκε πολλή ώρα περιμένοντας. Όταν ήρθε το βράδυ, ακούει πάλι τη γριά να καλοπιάνει το παιδί και να του λέει: «Αν έρθει ο λύκος εδώ, θα τον σκοτώσουμε, παιδί μου». Ακούγοντας αυτά ο λύκος, έφυγε λέγοντας: «Σε αυτό το σπίτι άλλα λένε κι άλλα κάνουν».

Λύκος λοιμώτων περιήει ζητών τροφήν. Γενόμενος δὲ κατὰ τινα τόπον, ἤκουσε παιδίου κλαίοντος και γραὸς λεγούσης αὐτῷ· Παῦσαι τοῦ κλαίειν· εἰ δὲ μὴ, τῇ ὥρᾳ ταύτῃ ἐπιδώσω σε τῷ λύκῳ». Οἰόμενος δὲ ὁ λύκος ὅτι ἀληθεύει ἡ γραῦς, ἴστατο πολλὴν ἐκδεχόμενος ὥραν. Ὡς δ'έσπερα κατέλαβεν, ἀκούει πάλιν τῆς γραὸς κολακευούσης τὸ παιδίον και λεγούσης αὐτῷ· «Ἐὰν ἔλθῃ ὁ λύκος δεῦρο, φονεύσομεν, ὦ τέκνον, αὐτόν». Ταῦτα ἀκούσας ὁ λύκος ἐπορεύετο λέγων· «Ἐν ταύτῃ τῇ ἐπαύλει ἄλλα μὲν λέγουσιν, ἄλλα δὲ πράττουσιν».

Émile Chambry, *Aesopi fabulae* / Αισώπου Μύθοι, Les Belles Lettres

1. Διαβάζουμε το κείμενο και απαντάμε:

- Ποιο είναι το νόημα του μύθου; Τι μας διδάσκει; Ποιο είναι το επιμύθιο του;
- Πώς κρίνουμε τη συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντι στον λύκο;
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά ενός μύθου; Γιατί υπάρχουν οι μύθοι;
- Γνωρίζουμε άλλους μύθους του Αισώπου; Επιλέγουμε, ύστερα από σχετική αναζήτηση, έναν από τους μύθους του και τον αφηγούμαστε προφορικά στην τάξη.

2. Αν διαβάσουμε τον πρωτότυπο μύθο του Αισώπου, θα συναντήσουμε το ρήμα **λαμβάνω** που το χρησιμοποιούμε και στις μέρες μας. Τι παρατηρούμε στην κλίση του;

Ποιόν ενέργειας	Χρονική βαθμίδα		
	Παρελθόν	Παρόν	Μέλλον
Εξακολουθητικό-Επαναλαμβανόμενο	αναλάμβανα παρατατικός	αναλαμβάνω ενεστώτας	θα αναλαμβάνω εξ. μέλλοντας
Συνοπτικό-Στιγμαίο	ανέλαβα αόριστος	(να) αναλάβω συνοπτική υποτακτική	θα αναλάβω συνοπτικός μέλλοντας
Συντελεσμένο	είχα αναλάβει υπερσυντέλικος	έχω αναλάβει παρακείμενος	θα έχω αναλάβει συντελεσμένος μέλλοντας

Προσοχή! Το θέμα **λαβ-** χρησιμοποιείται και στη συνοπτική υποτακτική και προστακτική αλλά χωρίς την αύξηση **ε!** (π.χ. **ανάλαβε - αναλάβετε**).

Αντιστοιχίζουμε τα ρήματα με τις σημασίες τους και σχηματίζουμε προτάσεις στο τετράδιό μας:

καταλαμβάνω
παραλαμβάνω
προλαμβάνω
προσλαμβάνω

κάνω κάτι εγκαίρως, προλαβαίνω
παίρνω κάτι στα χέρια μου
παίρνω κάποιον/α σε μία δουλειά
πιάνω μια θέση ή ένα αξίωμα

Συμπληρώνουμε τα κενά με το κατάλληλο ρήμα στον χρόνο της παρένθεσης: **συλλαμβάνω, αναλαμβάνω, παραλαμβάνω, προσλαμβάνω**.

1. Η εταιρεία ..... (ενεστώτας) νέους υπαλλήλους κάθε Σεπτέμβριο.
2. Σήμερα, πριν πάω στο γραφείο, ... (αόριστος) το πακέτο από το ταχυδρομείο.
3. Εσύ ..... (στιγμαίος μέλλοντας) την ευθύνη για αυτό το έργο;
4. Η αστυνομία ..... (αόριστος) τον ύποπτο κοντά στο σημείο του εγκλήματος.

3. Στην κατηγορία των λόγιων ρημάτων ανήκει και το ρήμα **βαίνω** (προχωρώ) και τα παράγωγά του (λ.χ. **υπερβαίνω**). Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα σχηματίζοντας κι άλλα ρήματα με το ίδιο β' συνθετικό, όπως στο παράδειγμα.

Ποιόν ενέργειας	Χρονική βαθμίδα		
	Παρελθόν	Παρόν	Μέλλον
Εξακολουθητικό-Επαναλαμβανόμενο	παρέ βαι να παρατατικός	παρα βαι νω ενεστώτας	θα παρα βαι νω εξ. μέλλοντας
Συνοπτικό-Στιγμαίο	παρ εβ ην (-έβης, -έβη) αόριστος	να παρα β ώ συνοπτική υποτακτική	θα παρα β ώ συνοπτικός μέλλοντας
Συντελεσμένο	είχα παρα β εί υπερσυντέλικος	έχω παρα β εί παρακείμενος	θα έχω παρα β εί συντελεσμένος μέλλοντας

από	απο βαι νω
διά	
μετά	
παρα	
προ	
υπέρ	

Εξερεύνηση
Προλαμβάνω
κι όλα βαινουν
καλώς!

4. Γνωρίζουμε τη σημασία των παρακάτω ρημάτων; Αντιστοιχίζουμε τους παρακάτω ορισμούς με τα ρήματα που έχουν β' συνθετικό το ρήμα **βαίνω**:

Φτάνω σε σημείο, καταλήγω
Πηγαίνω κάπου
Αρχίζω, προχωρώ στην εκτέλεση ενεργειών
Παραβιάζω κάτι
Διασχίζω, περνάω από ένα μέρος
Ξεπερνώ

παρα βαι νω
υπερ βαι νω
απο βαι νω
μετα βαι νω
προ βαι νω
δια βαι νω

5. Αφού διαβάσουμε προσεκτικά την κλίση του ρήματος **βαίνω**, συμπληρώνουμε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων: **διαβαίνω, υπερβαίνω, παραβαίνω, αποβαίνω**

1. Όταν ..... τη γέφυρα, θα βρεθείς σε ένα μαγικό δάσος.
2. Εάν ..... τους κανόνες, θα αντιμετωπίσεις συνέπειες.
3. Αυτά που λες θα ..... στο τέλος εις βάρος σου.
4. Όταν ..... τα όριά σου, θα ανακαλύψεις νέες δυνατότητες.

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
**Φιδάκι με τα
σύνθετα ρήματα
-λαμβάνω και -βαίνω**

6. Διαβάζουμε τον παρακάτω μύθο του Αισώπου και απαντάμε στις ερωτήσεις.

Κείμενο

2 Η γυναίκα και η κότα

Μια γυναίκα χήρα που είχε μια κότα η οποία κάθε μέρα έκανε ένα αβγό θεώρησε ότι, αν της δίνει περισσότερο φαγητό, θα γεννάει δυο φορές τη μέρα. Κάνοντας λοιπόν αυτό, αυτό που συνέβη ήταν να παχύνει πολύ η κότα και να μη γεννάει πλέον ούτε μια φορά τη μέρα.

Émile Chambry, *Aesopi fabulae / Αισώπου Μύθοι*, Les Belles Lettres

Γυνή χήρα ὄρνιν ἔχουσα καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὠδὸν τίκτουσαν, ὑπέλαβεν, ὅτι, ἐὰν πλείονα τροφήν αὐτὴν παραβάλλῃ, καὶ δις τῆς ἡμέρας τέξεται [...].

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
Μύθοι του Αισώπου

- Τι μας διδάσκει ο μύθος; Ποια χαρακτηριστικά των μύθων συναντάμε στο κείμενό μας;

7. Στον μύθο του Αισώπου συναντάμε το ρήμα **παραβάλλω**. Μελετάμε την κλίση του **βάλλω** (βάζω) στον παρακάτω πίνακα.

Ποιόν ενέργειας	Χρονική βαθμίδα		
	Παρελθόν	Παρόν	Μέλλον
Εξακολουθητικό-Επαναλαμβανόμενο	εισέβαλλα παρατατικός	εισβάλλω ενεστώτας	θα εισβάλλω εξ.μέλλοντας
Συνοπτικό-Στιγμαίο	εισέβαλα αόριστος	(να) εισβάλω συνοπτική υποτακτική	θα εισβάλω συνοπτικός μέλλοντας
Συντελεσμένο	είχα εισβάλει υπερσυντέλικος	έχω εισβάλει παρακείμενος	θα έχω εισβάλει συντελεσμένος μέλλοντας

- Σχηματίζουμε κι άλλα ρήματα με β' συνθετικό το ρήμα *βάλλω* χρησιμοποιώντας τα παρακάτω προθήματα: **ανά, από, επί, κατά, μετά, περί, προς, προ, υπέρ**
- Εργαζόμαστε σε ζεύγη και επιλέγουμε ένα από τα ρήματα που σχηματίσαμε με τη βοήθεια των προθημάτων. Αναζητούμε την ερμηνεία του στο λεξικό μας και γράφουμε δυο ενδεικτικά παραδείγματα της χρήσης του.

Ρήμα:

.....

Ερμηνεία:

.....

.....

Ενδεικτικά παραδείγματα:

.....

.....

.....

- Παρατηρούμε προσεκτικά τον παραπάνω πίνακα. Ποιοι ρηματικοί τύποι έχουν το θέμα **βαλλ-** και ποιοι το **βάλ-**; Διατυπώνουμε σύντομα τον κανόνα στο παρακάτω πλαίσιο.

.....

.....

.....

.....

.....

8. Συμπληρώνουμε τα κενά με με τον κατάλληλο τύπο των ρημάτων με β' συνθετικό το *βάλλω*:

- Αν και δεν θέλουμε, θα πρέπει να ..... (αναβάλλω) το ραντεβού μας.
- Ο Γιάννης προσπαθεί πάντα να ..... (επιβάλλω) τις απόψεις του στους άλλους.
Είναι πολύ ισχυρογνώμων!
- Σταμάτα επιτέλους να ..... (αμφιβάλλω) διαρκώς για μένα!
- Δεν σου επιτρέπω να με ..... (προσβάλλω) κάθε τόσο! Ο τρόπος σου είναι πολύ άσχημος.
- Μόνο εφόσον ..... (καταβάλλω) μεγάλη προσπάθεια, μπορείς να τα καταφέρεις στις εξετάσεις.

Στην κατηγορία των λόγιων ρημάτων συναντάμε και το αρχαιοελληνικό ρήμα *άγω* (= *οδηγώ, φέρνω*). Έτσι, χρησιμοποιούμε τα ρήματα *εξάγω, εισάγω, παράγω* κ.ά:

- Η Ελλάδα εξαγει ελαιόλαδο σε πολλές χώρες, ενώ εισάγει ορυκτά καύσιμα και μηχανήματα.
- Τα ηλεκτρικά αυτά αυτοκίνητα παράγονται στην Κίνα.

Στον παρακάτω πίνακα διαβάζουμε την κλίση του *άγω*. Παρατηρούμε πως το ρήμα έχει δυο θέματα: το **αγ-** όταν δηλώνει κάτι διαρκές/επαναλαμβανόμενο και το **αγαγ-** όταν δηλώνει κάτι συνοπτικό.

Ποιόν ενέργειας	Χρονική βαθμίδα		
	Παρελθόν	Παρόν	Μέλλον
Εξακολουθητικό-Επαναλαμβανόμενο (θ. αγ-/ηγ)	εισήγα παρατατικός	εισάγω ενεστώτας	θα εισάγω εξ. μέλλοντας
Συνοπτικό-Στιγμαίο (θ. αγ-/ηγ)	εισήγαγα αόριστος	(να) εισαγάγω συνοπτική υποτακτική	θα εισαγάγω συνοπτικός μέλλοντας
Συντελεσμένο	είχα εισαγάγει υπερσυντέλικος	έχω εισαγάγει παρακείμενος	θα έχω εισαγάγει συντελεσμένος μέλλοντας

Εξερεύνηση
Σχηματισμός ρημάτων
σε -άγω και -βάλλω

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
Χρονόμετρο ρημάτων

9. Παρατηρούμε προσεκτικά τον πίνακα και συμπληρώνουμε τα κενά με τους κατάλληλους τύπους των ρημάτων με β' συνθετικό το *άγω*:

- Η Ευρωπαϊκή Ένωση ..... (εισάγω, ενεστώτας) πρώτες ύλες από τη Ρωσία.
- Όλοι οι μαθητές και οι μαθήτριες του τμήματός μας ..... (προάγομαι, ενεστώτας) στην επόμενη τάξη!
- Η χώρα μας πέρυσι ..... (εισάγω, αόριστος) περισσότερα εσπεριδοειδή.
- Μέχρι και τον μήνα Απρίλιο η χώρα μας ..... (εξάγω, υπερσυντέλικος) μεγάλες ποσότητες ελαιολάδου στην Ευρώπη.

Στα νέα ελληνικά λέμε *κόβω ένα δέντρο*, αλλά *διακόπτω τον συνομιλητή μου* ή *κλείνω τον διακόπτη*. Βλέπουμε, δηλαδή, να συνυπάρχουν στη γλώσσα μας στοιχεία τόσο νεοελληνικής όσο και λόγιας προέλευσης. Ας δούμε ορισμένα ακόμα παραδείγματα!

β-πτ κλέβω – υποκλέπτω

φτ-πτ ή φθ φτερό – πτέρυγα κόφτης – διακόπτης φτάνω – καταφθάνω

χτ-χθ ή κτ χτες – χθες χτυπώ – αχρόκτημα

 10. Στις παρακάτω προτάσεις, αφού συμβουλευτούμε και το λεξικό μας, κυκλώνουμε τον τύπο με το κατάλληλο κάθε φορά συμφωνικό σύμπλεγμα.

- Αυτή η γειτονιά δεν έχει καλή φήμη. Τα βράδια μάλιστα κυκλοφορούν πολλά *κλεφτρόνια* / *κλεπτρόνια*.
- Όλα τα καινούργια αυτοκίνητα έχουν ενσωματωμένα σύγχρονα *αντικλεφτικά* / *αντικλεπτικά* συστήματα.
- Λογισμικά που *υποκλέπτουν* / *υποκλέφτουν* τις τηλεφωνικές συνομιλίες είναι παράνομα.
- Όσοι *κλέπτουν* / *κλέβουν* τιμωρούνται από τον νόμο.

 11. Ας δούμε τι μάθαμε στην υποενότητα αυτή...

	Χρειάζομαι περισσότερη προσπάθεια	Δυσκολεύομαι σε ορισμένα μόνο σημεία	Τα καταφέρνω καλά	Τέλεια! Δεν συνάντησα ιδιαίτερες δυσκολίες
Έμαθα να αναγνωρίζω τα χαρακτηριστικά των μύθων				
Αναγνωρίζω συμφωνικά συμπλέγματα με νεοελληνική και λόγια προέλευση				
Χρησιμοποιώ σωστά ρήματα λόγιας προέλευσης				

Τι ξέρουμε για το παρόν και το παρελθόν της γλώσσας μας;

Στην υποενοότητα αυτή μαθαίνουμε:

- πώς να διακρίνουμε τις κατηγορίες των γλωσσικών δανείων
- πώς να χρησιμοποιούμε προτάσεις με τα όπως και όπου

Γιατί μας χρειάζεται η ορθογραφία;

Γιατί, άραγε, δεν γράφουμε όλα τα [i] με χιώτα αντί των 6 [i] (ι, η, υ, ει, οι, υι), τα [o] με όμικρον αντί των 2 [o] (ο, ω); Γιατί δεν χρησιμοποιούμε γενικότερα τη λεγόμενη φωνητική γραφή που βασίζεται στην όσο το δυνατόν πιστότερη αποτύπωση της προφοράς των λέξεων; Η φωνητική γραφή δε μας δίνει πληροφορίες για την πορεία των λέξεων στον χρόνο. Αυτό το κάνει η ιστορική γραφή ή ορθογραφία. Η ορθογραφία μιας λέξης αποτυπώνει τη μακρά διαδρομή της μέχρι τις μέρες μας, μας εξηγεί τον τρόπο που σχηματίστηκε, από πού προέρχεται, ποιες σχέσεις έχει με άλλες λέξεις, ή, όπως λέγεται επιστημονικά, την ετυμολογία της. Η ιστορική ορθογραφία είναι μια πηγή γνώσης, γιατί μας επιτρέπει να διεισδύσουμε στο νόημα των λέξεων. Ο γλωσσολόγος Γ. Μπαμπινιώτης μας θυμίζει ορισμένα σημαντικά πλεονεκτήματα που έχει η ιστορική ορθογραφία και γιατί τη χρειαζόμαστε σήμερα, παρά τις δυσκολίες της:

α) Αν καταργούνταν η ιστορική ορθογραφία, θα χανόταν για τη γραπτή γλωσσική επικοινωνία η ιστορική προέλευση και «εθνικότητα» κάθε λέξης. Ο ελληνικός *δήμος* (έτσι γραμμένος με -η-) είναι που έδωσε τη *δημοκρατία*, η οποία πέρασε με τη σειρά της ως έννοια και ως λέξη σε άλλους λαούς και άλλες γλώσσες ως *démocratie*, *democracy* κ.τ.ό. Αν γράφαμε φωνητικά και απλοποιημένα *δίμος* (με -ι-) και *διμοκρατία*, θα χάναμε την ιστορική προέλευση της λέξης και ολόκληρη τη λεξιλογική οικογένεια που συνδέεται με την αρχαία λέξη *δήμος*: *δημότης*, *δημοτικός*, *δημόσιος*, κ.ά.

β) Δεν θα ήταν δυνατόν να ξεχωρίσουν στη γραφή οι ομόηχες λέξεις, που υπάρχουν σε πολύ μεγάλο βαθμό στη νέα ελληνική, όπως για παράδειγμα: *διάλειμμα* («διακοπή») – *διάλυμα* (< διαλύω), *ιός* (γρίπης) – *υιός* («γιος»), *φυτό* – *φοιτώ*.

Γεώργιος Μπαμπινιώτης, 2018, *Το Ελληνικό Αλφάβητο*.
Αθήνα (δασκευή)

1. Διαβάζουμε το κείμενο και συζητάμε στην τάξη:

- Ποιες πληροφορίες μάς δίνει η ορθογραφία μίας λέξης;
- Για ποιους λόγους δεν μπορούμε να καταργήσουμε την ιστορική γραφή των λέξεων;
- Αναζητούμε τη λέξη «δήμος» στο λεξικό μας. Τι μαθαίνουμε για τη σημασία της; Γνωρίζουμε άλλες λέξεις από την ίδια οικογένεια;

2. Αφού μελετήσουμε το πλαίσιο για τις κατηγορίες των γλωσσικών δανείων, κυκλώνουμε τις δάνειες λέξεις στο κείμενο που ακολουθεί:

- **Εξωτερικά δάνεια:** είναι λέξεις που προέρχονται από άλλη γλώσσα π.χ. οι λέξεις **κομπιούτερ**, **σόσιαλ μίντια** κ.ά. είναι δάνειες από τα αγγλικά.
- **Εσωτερικά δάνεια:** είναι λέξεις που προέρχονται από μία παλιότερη εποχή της ίδιας γλώσσας: π.χ. η λέξη **θύρα** είναι εσωτερικό δάνειο, γιατί τη συναντάμε και στα αρχαία ελληνικά.
- **Διεθνισμοί:** είναι λέξεις που χρησιμοποιούνται σε πολλές γλώσσες με παρόμοια σημασία. Συνήθως είναι όροι του επιστημονικού λεξιλογίου και παράγονται από ελληνικές ή λατινικές ρίζες (π.χ. **βιολογία**).

Το επάγγελμα του σεφ δεν έχει να κάνει μόνο με την τηλεόραση, τα σόσιαλ μίντια και τα εφέ. Είναι επίπονη και δύσκολη, αντίθετα με ό, τι προβάλλεται στα διάφορα τηλεοπτικά σόου. Από το εστιατόριο έχουν περάσει πολλοί διάσημοι ηθοποιοί, μουσικοί της ποπ αλλά και άλλων κατηγοριών, μπασκετμπολίστες και ποδοσφαιριστές. Κοινό τους γνώρισμα ο ακομπλεξάριστος και ανεπιτήδευτος χαρακτήρας, καθώς και το εκλεκτό τους γούστο.

Εξερεύνηση
Κατηγορίες
δανείων λέξεων

Άσκηση πρακτικής
κι εξάσκησης
Δανείζοντας λέξεις

3. Εντοπίζουμε τις ελληνικές ρίζες που υπάρχουν μέσα στις παρακάτω αγγλικές λέξεις και τις γράφουμε στον πίνακα, όπως στο παράδειγμα. Μπορούμε να καταλάβουμε τη σημασία τους;

Ξένη λέξη	Ελληνικές ρίζες
psychology	psych = ψυχή - logy = λόγος
pathology	
economics	
mythology	
chronology	
philology	

Ενότητα 5

- Κούκλιας, Θ. 2022. *Τετράγωνα κύματα, ιπτάμενες μέδουσες*. Αθήνα: Κέδρος.
- Limassol Today. «Πόλεις του μέλλοντος: Πώς θα είναι η ζωή σε αυτές;», 12/09/2022, Λουκιανός. 2006. *Αληθινή ιστορία*. Μτφρ. Δ. Καλοκύρης. Αθήνα: ΑΙΟΛΟΣ.
- Παναγιωτάκης, Γ. Κ. 2019. *Όταν ήρθαν για εμένα. Λέσχη αλλόκοτων πλασμάτων* (Βιβλίο 2), 2η έκδ. Αθήνα: Πατάκης.

Ενότητα 6

- Εμπειρικός, Α. 1984. «Κινηματογράφος ή cinema ή movies». Στο *Αι γενεαί πάσαι ή η σήμερον ως αύριον και ως χθες*, φιλολ. επιμ. Γ. Γιατρομανωλάκης σσ. 121. Αθήνα: Άγρα.
- Κουτσομούτη, Κ. 2011. *Τζαφάρ* [σενάριο ταινίας μικρού μήκους].
- Μπουργιώτης, Η. «Ο Θεόδωρος Αγγελόπουλος στα γυρίσματα της ταινίας *Η άλλη θάλασσα*» [φωτογραφία].
- Ross, E. 2017. *Filmish*. Αθήνα: Χαραμάδα.
- Παπαδόπουλος, Δ. 2021. *Κινηματογραφική Εκπαίδευση-Τέχνη, Πολιτισμός & Παιδαγωγική*. Κρήτη: Πολιτιστική Εταιρεία Κρήτης-Πυξίδα της Πόλης.
- Το καναρινί ποδήλατο. 1999. [Chania Film Festival -αφίσα κινηματογραφικής ταινίας].
- Το φως που σβήνει. 2000. [Βασίλης Ντούρος, Παντελής Μητρόπουλος- αφίσα ταινίας].
- Ψηλά στον Ουρανό [παρουσίαση ταινίας κινουμένων σχεδίων], *Athens Voice*.

Ενότητα 7

- Γερασίμου, Μ. 2021. «Κοτάς να παίξεις;». *Η Καθημερινή*, 5/5/2021.
- Ερασιτεχνικό Θεατρικό Εργαστήρι Αρχαγγέλου «Αστήρ». 2023. Θα σε κάμω δήμαρκο [Θεατρική παράσταση, ΔΟΠΑΡ, Δήμος Ρόδου].
- Καλλιτεχνικός Σύλλογος Δημοτικής Μουσικής Δόμνας Σαμίου. 2005. *Ήλιε μου, ίντα σου 'καμα*. <https://www.domnasmiou.gr/?i=portal.el.songs&id=57>
- Κόζα, Χ. 2021. *Ευτό το παραμύτι που είπα ήτο του...* Αθήνα: ΛΟΓΟ_ΤΥΠΟ.
- Κυριάκου-Σαρακενίδου, Α. 2027. «Του πιδούδ' μι νι πίτα». Στο *Παραδοσιακά παραμύθια του Ελληνισμού*, (σσ. 120-123). eBooks4Greeks.

Ενότητα 8

- Chambry, E. 1925-26. *Aesopi Fabulae*. Paris: Les belles lettres.
- Eideneier, H. 2014. *Μεσαιωνικές Ιστορίες Ζώων. Διήγησις των Τετραπόδων Ζώων & Πουολόγος*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 2018. *Το Ελληνικό Αλφάβητο*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Τομπαΐδης, Δ. 1982. *Επιτομή της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας*. ΟΕΔΒ.

Γραμματικές-Λεξικά

- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 2002. *Αντίστροφο Λεξικό της Νέας Ελληνικής*. Κ.Ε..Γ.
- Holton, D., Mackridge, P. & E. Φιλίππáκη-Warburton. 2012. *Γραμματική της Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.
- Καζάκης, Ι. Ν. & Δ. Κουτσογιάννης. *Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής* (Λεξικό Μ. Τριανταφυλλίδη). Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Κλαίρης, Χ. & Γ. Μπαμπινιώτης. 2005. *Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Δομολειτουργική-Επικοινωνιακή* (4η έκδ). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπαμπινιώτης, Γ. 2019. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. 5η έκδ. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Τσολάκης, Χρ. 1980. *Νεοελληνική Γραμματική της Ε' και Στ' τάξης*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Φιλίππáκη-Warburton, Ει., Γεωργιαφέντης, Μ., Κοτζόγλου, Γ. & Μ. Λουκά. 2011. *Γραμματική Ε' & Στ' Δημοτικού*. Αθήνα: ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».
- Χατζησαββίδης, Σ. & Α. Χατζησαββίδου. 2011. *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α', Β', Γ' Γυμνασίου*. Αθήνα: ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ».

